

Ministerul Educației al Republicii Moldova

De la o identitate personală pozitivă – la relații interpersonale constructive

**Auxiliar didactic pentru predarea modulului I
la Educația Civică
„Omul – ființă socială”**

Chișinău, 2014

Aprobat la Ședința Consiliului Național pentru Curriculum al Ministerului Educației, proces-verbal nr. 4 din 02.09.2014.

Auxiliarul didactic „**De la o identitate personală pozitivă – la relații interpersonale constructive**” a apărut în cadrul proiectului „Activități de incluziune a copiilor prin participare” implementat de Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului (CIDDC) cu suportul organizațiilor Swedish Organisation for Individual Relief (SOIR Moldova) și ERIKS Development Partner din Suedia.

Materialul este adresat profesorilor de Educație civică, în calitate de suport pentru predarea modulului I la disciplina Educația civică „Omul – ființă socială”, conform curriculumului la disciplina respectivă. Conținutul auxiliarului poate fi util de asemenea, în cadrul orelor de dirigenție și orelor opționale, prin care cadrele didactice își propun să contribuie la dezvoltarea competențelor personale și sociale ale elevilor.

Auxiliarul didactic este structurat în mai multe capitole și conține repere teoretice, legislative și metodologice, precum și un set de proiecte didactice ale profesorilor din raioanele Drochia și Ștefan Vodă, elaborate în cadrul proiectului.

Autori:

Daniela Platon, coordonator formarea adulților CIDDC

Iosif Moldovanu, consultant CIDDC

Recenzenți:

Valentina Samoilenko, lector superior, Catedra Etnologie și Geografie, Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă”

Valentina Sînchetru, șefa Centrului Metodic, Direcția Învățământ Ștefan Vodă

În lucrare sunt incluse proiecte didactice ale profesorilor:

Angela Arpentii, Liceul Teoretic „B.P. Hașdeu” s. Olănești, r. Ștefan Vodă

Ecaterina Cioban, Liceul Teoretic „Ion Creangă”, s. Ermoclia, r. Ștefan Vodă

Elena Coval, Liceul Teoretic „M. Eminescu” or. Drochia

Eugenia Nastas, Gimnaziul Vișoara, r. Ștefan Vodă

Maria Văcaru, Liceul Teoretic „B. P. Hașdeu”, s. Olănești, r. Ștefan Vodă

Natalia Rusu, Liceul Teoretic „B.P.Hașdeu” s. Olănești, r. Ștefan Vodă

Valentina Sînchetru, Liceul Teoretic „Alexandru cel Bun” s. Slobozia, r. Ștefan Vodă

Pentru mai multe resurse accesați pagina web a Centrului de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului din Moldova: www.childrights.md

Cuprins:

Introducere	pag. 4
REPERE TEORETICE CUM SĂ ÎNȚELEM IDENTITATEA, DIVERSITATEA ȘI DISCRIMINAREA?	pag. 5
La ce se referă identitatea?	pag. 6
Cum se formează identitatea?	pag. 8
Din ce este alcătuită și cum se poate manifesta identitatea?	pag. 11
La ce poate duce lipsa de respect pentru diversitatea de identități?	pag. 13
Cine sunt copiii afectați de discriminare?	pag. 16
Cum este trăită discriminarea în școală?	pag. 17
REPERE LEGISLATIVE CUM ABORDEAZĂ CONVENȚIA PRIVIND DREPTURILE COPILULUI DIVERSITATEA?	pag. 20
Dreptul la nondiscriminare. Articolul 2	pag. 21
Dreptul la identitate. Articolul 7	pag. 22
Scopurile educației. Articolul 29	pag. 23
Dreptul la opinie. Articolul 12	pag. 24
Conceptul de „capacități în evoluție” ale copilului	pag. 26
REPERE METODOLOGICE CARE ESTE ROLUL ȘCOLII ÎN VALORIZAREA DIVERSITĂȚII ȘI COMBATerea DISCRIMINĂRII?	pag. 29
Abordări și principii pentru asigurarea incluziunii în conceperea și organizarea activităților de învățare	pag. 30
Strategii didactice care contribuie la dezvoltarea competențelor de relaționare și civice	pag. 39
Listă de verificare pentru asigurarea respectării principiului nondiscriminării și participării tuturor copiilor	pag. 45
Proiecte didactice pentru valorizarea diversității	pag. 47
Bibliografie consultată	pag. 71

Introducere

Respectul pentru diversitate este tot mai important în condițiile societății de azi, care devine din ce în ce mai diversă și neomogenă. Școlii îi revine rolul de a reflecta în curriculum caracteristicile societăților postmoderne pentru a educa elevii în spiritul descoperirii și a înțelegerii unității existențiale a omenirii pe această planetă. În acest context, Educația Civică are sarcina să pregătească copiii și tinerii pentru o viață responsabilă de cetățeni ai statului lor și ai comunității europene și internaționale. Acest scop este greu de realizat dacă școala nu facilitează și exersarea competențelor de participare a copiilor și influențare a vieții școlare și comunitare.

Recunoașterea și respectul diversității în toate aspectele vieții umane transmite elevilor ideea că oamenii au dezvoltat în mod natural diferite viziuni asupra lumii, moduri de viață, obiceiuri, și spectrul acestora este ceea ce ne îmbogățește și ne dezvoltă pe toți. Întreaga viață școlară trebuie să promoveze egalitatea și respectul pentru drepturile omului, în timp ce orice tratament inechitabil este contestat. Aceasta trebuie să fie experiența oricărui elev, indiferent de apartenența sa la un grup majoritar sau minoritar, pentru că orice comunitate școlară este caracterizată prin diversitate culturală, etnică, religioasă, de gen, lingvistică, de abilități etc.

Prin acest material, ne propunem să contribuim la înțelegerea de către profesori a experiențelor relevante pentru dezvoltarea la copii și tineri a abilităților de a aprecia bogăția pe care o oferă diversitatea de culturi adusă în școală de elevii din diferite grupuri sociale și de a contesta prejudecățile și discriminarea atunci când o observă.

Considerăm că informațiile și sugestiile metodologice conținute în acest auxiliar didactic sunt aplicabile în abordarea modulului I la Educația Civică „Omul – ființă socială”.

REPERE TEORETICE

CUM SĂ ÎNȚELEM IDENTITATEA, DIVERSITATEA ȘI DISCRIMINAREA?

- ✓ La ce se referă identitatea?
- ✓ Cum se formează identitatea?
- ✓ Din ce este alcătuită și cum se poate manifesta identitatea?
- ✓ La ce duce lipsa de respect pentru diversitatea de identități?
- ✓ Cum este trăită discriminarea în școală?
- ✓ Cine sunt copiii afectați de discriminare?

La ce se referă identitatea?

Tematica identității umane este prezentă în lucrările filozofilor de secole, fiind abordată în timp și din perspectiva dezvoltării personalității și a educației. Cercetătorii psihologi, sociologi, antropologi au devenit în mod special interesați de acest concept relativ recent, în legătură cu diversitatea și mobilitatea tot mai accentuată a lumii contemporane și necesitatea de „armonizare” a influențelor multiple pe care le trăiește individul pe parcursul vieții.

Identitatea este o noțiune complexă, care întrunește o multitudine de aspecte. Nu întâmplător de cele mai multe ori, acest concept este însoțit de alte cuvinte, prin care se subliniază anumite elemente – „culturală”, „națională”, „de gen”, „lingvistică”, „socială” etc.

În general, științele sociale utilizează termenul de identitate pentru a descrie **individualitatea** unei persoane și modul în care este exprimată aceasta.

În sens îngust, identitatea este ceea ce oferă continuitate vieții interioare a omului, este partea stabilă, mereu identică cu sine însăși, din ființa umană, care este purtată de la o etapă la alta, între veghe și somn, secundă cu secundă, prin toate experiențele vieții și care face din persoană un tot coerent.

Identitatea, ca și viața persoanei, este legată de comunitățile din care aceasta face parte. Apartenența la o comunitate, precum și modul de organizare pe care acea comunitate o impune, au o influență majoră asupra identității persoanei. Identitatea trebuie înțeleasă în legătură cu rolurile pe care le are persoana de-a lungul vieții și trăsăturile de grup din care face parte și care o definesc. Totodată, identitatea este strâns legată de nevoia de raportare la alții, la societate și de perceperea propriei autonomii, prin diferențiere de ceilalți. Astfel, ea este legată/ determinată atât de asemănările cu alți indivizi, cât și de diferențele față de aceștia.

Modul de abordare a identității s-a modificat în decursul timpului. Tendința actuală este de a trece de la înțelegerea identității drept monolitică, statică și completă, la una interacționistă, dinamică și pluralistă.

Astfel, mult timp identitatea era considerată un dat, permanent și unic, care există și care trebuie păstrat și transmis mai departe, fiind definită pornind în primul rând de la elemente fixe și bine delimitate, cum sunt limba, religia, numele, etnia, tradițiile culturale.

Realitatea socială actuală, cu diversitatea ei tot mai accentuată și frecvența interacțiunilor dintre diversele grupuri sociale, având culturi diferite, mobilitatea crescută a oamenilor, multitudinea de circuite informaționale ne fac să venim în contact cu foarte multe modele și modalități prin care ne definim pe noi înșine. Identitatea este evident o entitate alcătuită din multe **fațete** și **aspecte**. Din această perspectivă, un concept cheie pentru definirea identității este acela de **interacțiune**. Pe lângă raportarea la trecut, identitatea presupune în

aceeași măsură contactul și schimbul cu ceilalți în prezent. Și copiii interacționează cu diferite medii și persoane și dispun de un arsenal întreg de experiențe care contribuie la formarea identității (comunicarea cu părinții și alți membri de familie, cu profesorii, cu semenii), pe care reușesc să le combine și să le integreze.

Apartinem la o multitudine de **grupuri și comunități**: la o anumită tradiție religioasă, la una sau mai multe etnii, la un grup lingvistic, la o familie, la un grup profesional sau care a avut aceeași formare. Lista nu este completă: oamenii se pot simți legați de o localitate sau regiune, un clan, un grup de colegi sau prieteni, un sindicat, o formațiune politică, un grup de persoane cu același hobby, cu aceeași dificultate sau problemă de sănătate și multe altele.

Conceptul de **identitate multiplă** pune în evidență complexitatea identității unei persoane, constituită din trăsături legate de integrarea și relaționarea acesteia la diferite forme de comunitate umană.

Identitatea este fuziunea, amestecul unic al mai multor elemente, care arată diferit în cazul fiecărui individ și nu poate fi limitat la un singur aspect. Identitatea pe care și-o construiește persoana conține elemente care se referă la grupurile la care aparține și la aspecte unice, personale, care sunt create de-a lungul vieții sale.

Acestei dimensiuni **obiective** a interacțiunii necesare cu mediul social înconjurător i se adaugă o dimensiune **subiectivă**. Noile interpretări sociologice văd diferit felul în care individul este influențat de contextul său social și cel global și felul în care individul contribuie la acest context. În acest proces intervine și interpretarea faptelor, imaginea pe care indivizii sau membrii unui grup o au despre ei înșiși sau despre grupul de apartenență. Această imagine este de fapt rezultatul reprezentării pe care și-o fac indivizii asupra a ceea ce îi distinge de ceilalți, dar și al modului în care ceilalți își reprezintă această diferență. Astfel, identitatea se construiește prin reacție, pentru conformare la sau pentru distanțarea de imaginea pe care o au ceilalți despre sine.

Există aspecte umane **universale** care formează identitatea (moralitatea, interdicția de a ucide, a permite incest sau canibalism, dorința de a avea și îngriji copii, conștiința de sine și nevoia de a trăi în societate), în lipsa cărora aspectele personale și cele culturale nu ar fi integrate, ci ar reprezenta elemente separate, precum pietrele unui mozaic. Bineînțeles, aceste aspecte ar putea să ia forme și conținuturi variate în diferite culturi.

Există o oarecare „**ierarhie**” a aspectelor care alcătuiesc identitatea unei persoane. Considerăm un element mai important decât altul, deși ambele ne descriu. De exemplu, pentru o persoană mediul social la care aparține poate fi mai important decât naționalitatea, iar pentru alta – invers. De asemenea, în timp, ierarhia se poate schimba, în virtutea influențelor din mediul exterior. Acest fapt i-a determinat pe unii autori să afirme că identitatea nu este determinată de apartenența la un anumit grup sau mediu, ci de maniera individuală/ unică a persoanei de a crea o unitate a diverselor elemente care o definesc.

Identitatea este doar parțial un dat, fiind mai degrabă **un proces**, o entitate activă. Identitatea este ceva prezent la naștere. Ne naștem băieți sau fete. Dar ce înseamnă să fii fată sau băiat diferă de la o cultură/ țară la alta. Și în calitate de adulți, femeile și bărbații își asumă alte roluri în societatea de astăzi decât au făcut-o părinții lor. Avem din start o anumită

constituție și stare de sănătate. Un handicap de la naștere va deveni parte importantă a identității persoanei. Însă modul în care vor privi acest fapt familia și alți membri ai comunității în care trăiește copilul va determina gradul în care acesta va reuși să-și dezvolte alte aspecte ale personalității/ identității. O bună cunoaștere și conștiință de sine, ajută și un copil și un adult să diferențieze într-un mod continuu aspectele „**culturale**” de cele „**personale**” ale identității pentru a-și dezvolta pe deplin potențialul.

Trecutul și viitorul sau „memoria” și „proiectul” se întâlnesc pentru a construi identitatea persoanei. Fiecare grup de apartenență și experiență de viață prezintă așteptările, normele și valorile sale în raport cu individul, care trebuie să le îmbine pe toate într-un mod coerent. Astfel, identitatea nu este doar un produs al trecutului, dar și un produs al viitorului persoanei, al scopurilor și viziunilor sale. Sinteza acestor două perspective construiesc și reconstruiesc continuu identitatea. În acest sens, identitatea a fost definită și ca proces de auto-descriere în variate contexte sociale.

Cum se formează identitatea?

Dezvoltarea unui **sentiment pozitiv al identității** înseamnă existența permanentă a unei compoziții flexibile în imaginea pe care o avem despre noi înșine, în care apartenența la multiple comunități nu generează conflicte interne, frustrări.

Procesul de construire continuă a identității nu este simplu. Dovadă sunt confuzia și crizele de identitate, frecvente azi. Situațiile de viață ne fac să ne confruntăm cu conflicte mai mari sau mai mici între ceea ce credem că suntem, ceea ce solicită circumstanțele, ceea ce cred alții despre noi, ceea ce vrem să devenim sau să facem și cum acționăm de fapt.

Nici un copil nu asimilează doar o singură cultură, pe care o reproduce atunci când este adult. În procesul socializării, copiii sunt influențați de elemente provenite din diverse surse, ceea ce îi încurajează să aibă o atitudine critică față de unele norme, tradiții, instituții, simboluri, relații interpersonale. Aceasta îi face să-și dorească o viață și identitate proprie, nu să-și asume automat un rol decis/ conturat de alții pentru ei.

Este important să înțelegem complexitatea conceptului de „cultură”, care depășește noțiuni ca etnie sau nivel de educație. Cultura este atât învățată, cât și înnăscută, cuprinde reguli și așteptări scrise și nescrise, credințe care se schimbă în timp. Cultura este un concept larg și dinamic.

În **primii ani** de viață, relația pe care o stabilește cu persoana care îl îngrijește va influența încrederea de sine a copilului. Îngrijitorul reacționează la nevoile sale, este o figură constantă, îl face să simtă lumea ca pe un spațiu predictibil, pe care îl poate influența. Adultul îi vorbește, verbalizează dorințele și nevoile copilului, îi spune pe nume, ajutându-l să devină

conștient de sine însuși și să înceapă să-și trăiască independența. Treptat, copilul avansează în înțelegerea de sine tot mai mult, se identifică cu numele dat de părinți, se percepe diferențiat de ceilalți.

Modul în care un copil este văzut de alții are rol de oglindă pentru imaginea sa despre sine. El învață cine este din ceea ce vede „în oglindă” și această imagine îi poate întări încrederea în sine sau poate conține aspecte care îi vor limita dezvoltarea. În același mod, înțelegerea faptului că aparține la un grup poate aduce mulțumire sau nemulțumire, prin prisma percepției altuia.

În perioada **micii copilării** este important de stimulat curiozitatea naturală a copilului, care descoperă diversitatea lumii care îl înconjoară. El trebuie ajutat să înțeleagă și să accepte în mod pozitiv diferențele observate. Este greșită atitudinea de ignorare pe care o au mulți adulți față de uimirea și comentariile uneori deochete ale copiilor legate de aspectul altor oameni. Adulții cred că sunt politicoși evitând discuția sau certînd copilul, de fapt transmițînd mesaje confuze sau negative despre faptul că „alții” sunt diferiți. Dezvoltarea intensă a limbajului, nevoia de explorare a lumii și de cunoaștere a sinelui, jocul, fanteziile, îi fac pe copii să elaboreze propriile explicații, de multe ori eronate, pentru diferite fenomene.

Experiența pe care o acumulează copilul îl ajută să recunoască căror grupuri aparține: „sunt băiat”, „aceasta este familia mea”, „prieteni de la grădiniță”, „de Paște mergem la biserică” ș.a. O dată cu aceasta, el află că apartenența la un grup automat semnifică neapartenența la altul. În continuare, procesul de descoperire și înțelegere a ceea ce înseamnă să fii băiat, să fii membru al unei familii, să fii elev etc. va dura mai mulți ani. Aflarea așteptărilor adulților apropiați, preluarea modului de a fi al acestora, va avea un rol foarte important în descoperirea a ceea ce poate deveni copilul și formarea imaginii despre lume și a locului pe care îl ocupă printre ceilalți. Discuțiile cu adulții importanți despre întrebările, îndoielile și preocupările copilului îl ajută să înțeleagă lucrurile, să se pună de acord cu sine însuși, să se accepte.

În perioada **anilor de școală** se diversifică mediile de comunicare ale copilului, crește spiritul său competitiv, pentru a-l ajuta să se afirme, în corespundere cu așteptărilor pe care le au adulții importanți față de el. Copiii care sunt percepuți de alții și se văd pe sine competenți, se vor simți bine în această perioadă și își vor consolida imaginea de sine pozitivă. Copiii care nu sunt siguri de sine, vor risca să dezvolte un sentiment de inferioritate. Un rol foarte important în acest context îl are grupul semenilor, apartenența la acesta oferindu-le copiilor un confort psihologic și un mediu pentru afirmare.

Adolescența este deseori caracterizată ca o perioadă de criză, această stare avînd în vedere inclusiv identitatea. Confuzia de rol, pierderea simțului continuității, sentimentele contradictorii cu referire la imaginea de sine sunt legate de faptul că adolescentul este într-un proces intens de căutare/ construcție a identității personale. Sarcina acestuia este dublă, fiind legată nu doar de integrarea variatelor influențe și experiențe de viață, ci și disocierea de imaginea parentală, pentru a deveni cu adevărat independent. În această perioadă adolescenții au sentimente ambivalente față de „moștenirea” lor culturală, de care pot fi și mîndri și jenați. Pentru a avansa în construirea unei identități armonioase, este important să fie ajutați să se accepte, inclusiv aspectele de „trecut” ale identității. „Proiectul” personal al

Eului va fi construit eficient dacă experiența de pînă acum a adolescentului de depășire a crizelor a fost una reușită. Alți factori importanți sunt: posibilitatea de a avea o atitudine critică față de grupurile de apartenență și de referință, de a găsi și adera la noi grupuri, integrarea sistemelor de valori reieșite din apartenența la variate grupuri.

Schimbările fizice, emoționale, sociale din adolescență contribuie la formarea identității, fiind și modalități de exprimare a acesteia. Atenția mare față de imaginea corporală, aspectul fizic și al îmbrăcăminteii este legată anume de aceste lucruri. De asemenea, pentru adolescenți este foarte important cu ce grupuri sunt asociați. Toate acestea determină preocuparea lor pentru similaritățile și diferențele dintre Eul social și Eul ideal. Apartenența la grupuri este în această perioadă puternic conectată la identitatea personală.

În adolescență trebuie de pus accent pe includere, pentru a ajuta adolescentul să integreze diverse aspecte pozitive ale apartenenței la diverse grupuri într-o entitate personală constructivă, în care să se combine acordul cu idealul personal și respectul pentru trecutul personal.

Vîrsta adultă este considerată cea în care persoana și-a construit identitatea de sine, este aptă să formeze relații interpersonale mature, intime, fără a risca să-și piardă identitatea personală. În multe societăți, integrarea profesională constituie o parte importantă a identității în această perioadă. În alte societăți, constituirea propriei familii, nașterea și educarea propriilor copii sunt aspectele determinante ale identității adultului. De cele mai multe ori, persoanei care nu a reușit să se integreze pe piața muncii sau este celibatară sau nu are copii îi este dificil să aibă o imagine de sine și un Eu social pozitive.

Dificultăți posibile în formarea identității armonioase

- Persoana se definește prin apartenența la un singur grup, are o imagine de sine îngustă și rigidă. Un aspect al identității este absolutizat și „plasat” atît de sus încît celelalte elemente sunt neglijate. Pentru o perioadă, raportarea la o singură comunitate oferă un sentiment de stabilitate și securitate pentru că este evitată majoritatea situațiilor de confruntare a diferitor norme, tradiții, convingeri, valori. Treptat, asta duce la un grad înalt de neadaptare a persoanei la mediul mereu în schimbare și la cerințele societății. Naționalismul, fanatismul religios sunt exemple de sentiment fals al securității și protecției. Apartenența la un grup minoritar, văzut ca neimportant sau asociat cu lucruri negative de către majoritate, influențează și identitatea persoanei și felul în care se poziționează/ atitudinea față de alte grupuri din societate.

- Conflictul intern sau „dedublarea” persoanei apare atunci cînd persoana nu reușește să construiască un tot coerent al influențelor pe care le trăiește din exterior. În rezultat, ea se „împarte” în fragmente, mai mult sau mai puțin conștient, pentru a se conforma normelor diferitor grupuri de apartenență. Persoana nu are sentimentul că este un tot întreg, nu se simte confortabil cu elementele care vin din diferite apartenențe, este jenată de anumite elemente și soluția pe care o găsește de a face față diferențelor legate de diferite grupuri este să le separe complet.

- „Existența de zombi” este ceea ce se întâmplă atunci când oameni sau grupuri formează legături instabile și își petrec viața în cadrul unor comunități care nu exercită nici o influență constructivă asupra lor ca persoane. Exemple de astfel de comunități sunt „marea familie a telespectatorilor”, iluzia de apartenență dată de o petrecere sau de alte evenimente care implică mulțimea. Comunitățile virtuale pe Internet sunt realități zilnice pentru un mare număr de oameni. Acolo totul este mult mai simplu: eul real, cu cel ideal și cu cel social sunt în armonie, poți avea numele, sexul, naționalitatea pe care o vrei și poți posta orice fotografie în calitate de ceea ce te reprezintă.

Din ce este alcătuită și cum se poate manifesta identitatea?

O multitudine de concepte sunt utilizate de diferiți autori pentru a aborda identitatea, care are un caracter neomogen. În general, acest termen este strâns legat de cel al personalității, Eului, conștiinței de sine, conceptului de sine, imaginii de sine.

Unele elemente ale identității sunt **obținute la naștere**, nu sunt o opțiune a persoanei și nu pot fi schimbate (sexul, majoritatea caracteristicilor fizice/ corporale, etnia, țara/ locul nașterii, părinții cu o anumită moștenire culturală și situație economică, ordinea de apariție în familie, aptitudinile și talentele), altele – **țin de alegerile** făcute de persoană și sunt variabile în decursul vieții, datorită dezvoltării și a diferitor condiții sau circumstanțe (profesia, rolurile sociale asumate, cetățenia, valorile, ocupațiile, viziunile de viață, opțiunile politice, locul de trai etc.)

Unele componente ale identității sunt mai **ușor de observat** (sexul, limba vorbită sau maternă, anumite caracteristici ale etniei), altele țin de niveluri mai **profunde** ale personalității (valorile, tipul de inteligență, interesele, opiniile filozofice, convingerile de viață, evenimente marcante din viață, planuri de viitor etc.) și cunoașterea acestora necesită o comunicare și interacțiune mai îndelungată cu persoana.

Pentru ca o persoană să fie deschisă spre comunicarea și interacțiunea cu alți oameni, este important mai întâi să se cunoască pe sine, să-și accepte identitatea proprie. Când ai o imagine clară despre ceea ce îți este caracteristic, ești conștient de multitudinea aspectelor care îți sunt proprii, de multitudinea de influențe pe care le trăiești și care determină felul tău de a fi, îți dai seama cum ai vrea să devii și ce trebuie să întreprinzi în acest sens ș.a. – toate acestea te ajută să vezi și să apreciezi complexitatea persoanelor din jur, să ai o atitudine încrezătoare și pozitivă, să poți face față stereotipurilor și prejudecăților vehiculate în societate, să menții relații interpersonale constructive cu oameni diferiți, rezolvând nonviolent orice neînțelegeri și acționând pentru a te proteja de abuz, intimidare, tratament inechitabil din partea altora și a interveni atunci când vezi în jur aceste atitudini.

Autocunoașterea se referă la procesul de explorare și structurare a propriilor caracteristici (de exemplu, abilități, emoții, motivații, atitudini, convingeri, valori, puncte tari și slabe, temeri, aspirații etc.) în urma căruia rezultă imaginea de sine a persoanei.

Imaginea de sine este modul în care o persoană își percepe propriile caracteristici fizice, cognitive, emoționale, sociale și spirituale și constituie reperul de bază al autoreglării comportamentale și emoționale.

Pe măsură ce copilul se maturizează și se confruntă cu situații tot mai numeroase și mai diverse, el își dezvoltă cunoașterea de sine. Acesta este un proces complex, care durează întreaga viață și care duce mai întâi la conturarea, iar apoi la structurarea și îmbogățirea imaginii de sine. Diverși factori contribuie la autocunoaștere, care de multe ori se produce în mod spontan. Acest proces însă poate deveni mai eficient, dacă are loc planificat, continuu și relativ structurat într-un cadru bine gândit, în care este asigurată asistența unui adult pregătit. Grădinița, mai apoi școala, reprezintă spațiile în care fiecare copil ar trebui să fie ajutat să se cunoască, să reflecte asupra sinelui și să crească treptat conștiința propriei persoane.

La dezvoltarea identității personale și de grup al copilului contribuie și:

- diferențierea în mod continuu a aspectelor identității proprii, a elementelor culturale moștenite sau care sunt parte a experienței și celor pe care persoana le alege sau și le dezvoltă;
- analiza critică a influențelor asupra propriei persoane a mediului în care trăiește și persoanelor/ grupurilor cu care interacționează;
- clarificarea valorilor personale;
- exprimarea multilaterală a identității personale, consolidarea respectului de sine și cunoașterea reciprocă în cadrul grupului.

Trăsăturile de caracter, interesele, valorile, temperamentul, stima de sine, tipul predominant de inteligență, stilul de învățare, stilurile motivațional, de comunicare, de soluționare a conflictelor, de luare a deciziilor, zona geografică de trai/ de origine, opiniile politice, trăsăturile/ abilitățile fizice, aspirațiile, speranțele și visurile, starea de sănătate, structura familiei, venitul, practica spirituală ș.a. – toate sunt elemente care influențează, alcătuiesc și redau identitatea unei persoane.

La ce poate duce lipsa de respect pentru diversitatea de identități?

Tratarea diferențiată nefavorabilă sau inechitabilă a unei persoane *din cauza* sau *în baza* unui element al identității sale este discriminare.

Discriminarea reprezintă tratamentul diferențiat aplicat unei persoane ca urmare a apartenenței acesteia, reale sau presupuse, la un anumit grup social. Acest fenomen a fost definit și ca un comportament de excludere sau de reducere a accesului unor persoane la anumite resurse.

Discriminarea este o acțiune manifestată față de o persoană, dar pentru că membrii aceluiași grup sunt tratați sistematic în mod similar, aceasta constituie și un tipar social de comportament, deseori transmis în procesul socializării.

Discriminarea se referă la comportamente, prejudecățile sunt atitudini, aprecieri, opinii, iar stereotipurile – imagini sau scheme mentale.

În științele sociale termenul de discriminare face trimitere, în general, la un tratament prejudiciant, dăunător, cu efecte negative asupra celui vizat. Discriminarea este un comportament injust la adresa membrilor unui grup față de care există prejudecăți negative.

Prejudecata este o atitudine față de membrii unui grup ce presupune evaluarea membrilor acestuia, nu pe baza caracteristicilor lor individuale, ci pe baza imaginii stereotipe a grupului respectiv. Prejudecățile negative implică respingerea membrilor grupului vizat, manifestarea unor sentimente negative față de aceștia, o antipatie bazată pe generalizare rigidă și eronată.

De fapt, prejudecata este o apreciere despre o altă persoană sau alți oameni, fără a-i cunoaște cu adevărat, bazată pe insuficiența datelor despre ceilalți. Adesea tindem să-i judecăm pe oameni, doar pentru că nu-i cunoaștem sau nu facem nici un efort să-i cunoaștem. Obișnuim să facem presupuneri nefondate/ neverificate și despre persoane cu care comunicăm, colegi sau amici, de ex., iar în raport cu oamenii pe care nu-i cunoaștem acest lucru se întâmplă și mai frecvent.

Stereotipul este o reprezentare mentală a unui grup social și a membrilor lui, care constă dintr-o listă de trăsături considerate caracteristice acestui grup și așteptări față de comportamentul acestora. Ne așteptăm ca o persoană despre care știm doar că face parte dintr-un grup, să fie și să se comporte într-un anumit fel.

Stereotipul este o imagine schematică, exagerat de generalizată a membrilor grupului la care se referă, imagine ce se activează automat la contactul cu persoane din grupul respectiv.

Obişnuim să categorizăm pentru a înţelege mai uşor un context social. Stereotipurile şi prejudecăţile sunt imagini cu care trăim toţi. Există un stereotip ataşat tuturor grupurilor cunoscute în interiorul societăţii. Chiar dacă nu le formăm în cadrul experienţei/ contactului direct cu anumite grupuri, le preluăm din comunicare cu persoanele din mediul nostru. Avem imagini stereotipe despre toţi: femei, asiatici, liberali, catolici, oameni de afaceri, cântăreţi de rock, amatori de muzică clasică, şomeri, persoane cu probleme de auz, refugiaţi, persoane care locuiesc într-un anumit cartier, localitate, regiune etc. Stereotipul este un ansamblu de caracteristici care rezumă un grup uman în termeni de obiceiuri, maniere, convingeri etc. Ne folosim de aceste imagini pentru a simplifica realitatea, pentru a ne simţi mai puternici sau superiori, pentru a ne justifica acţiunile sau rezultatele. Ca membri ai societăţii, suntem cu toţii supuşi influenţei stereotipurilor. Aceasta însă nu înseamnă că fiecare membru al societăţii va interioriza în acelaşi fel stereotipul social.

Deseori, oamenii au stereotipuri legate de:

- Vîrstă: tuturor adolescenţilor le place rockul şi nimeni din ei nu-i respectă pe cei mai în vîrstă.
- Sex: bărbaţii doresc un singur lucru de la femei.
- Rasă: toţi chinezii arată la fel.
- Religie: toţi cei care sunt de religie islamică sunt terorişti.
- Profesie: toţi avocaţii sunt lacomi.
- Naţionalitate/ etnie: toate persoanele de etnie romă sunt murdare, toţi negrii sunt buni atleţi, toate ceasurile elveţiene sunt perfecte.
- Locuri: toţi oamenii care trăiesc în oraşul X sunt leneşi.

Sunt stereotipurile bazate pe realitate? Chiar dacă s-ar dovedi statistic că există o anumită legătură între stereotipul unui grup şi caracteristicile grupului „măsurate obiectiv”, este evident că aceasta nu poate constitui o bază pentru justificarea unor **inegalităţi sociale**. Anumite caracteristici stereotipe pot fi într-adevăr regăsite mai frecvent în rîndul membrilor unui grup social, fie ca rezultat al unor factori socio-istorici, fie ca efect al interiorizării, prin intermediul unor procese de învăţare socială, a autostereotipului. Stereotipul este, deci, mai degrabă o imagine bazată pe generalizare abuzivă, suprasimplificare sau exagerare a caracteristicilor unui grup de oameni, fiind totodată încărcat de aspecte afective, emoţionale.

Conform unor cercetări recente, **formarea stereotipurilor şi a prejudecăţilor** faţă de persoanele care aparţin anumitor grupuri este influenţată de:

- statutul relativ al grupului în societate - modul cum grupul este văzut şi valorizat în contextul general al relaţiilor dintre grupuri;
- puterea relativă a grupului în societate - capacitatea de a accesa şi utiliza resurse politice, economice sau de altă natură din societate;
- compatibilitatea scopurilor grupurilor din care fac parte persoanele.

Fiecare dintre aceste dimensiuni are implicații asupra sentimentelor, atitudinilor și relațiilor dintre grupuri, precum și a imaginii pe care membrii unui grup o pot avea despre membrii unui alt grup.

Prejudecata și atitudinea stereotipă sunt tendințe învățate de la așii de a face în mod constant judecăți de valoare nefavorabile cu referire la un grup. Nu toți oamenii adoptă/preiau în același fel prejudecățile existente în mediul lor. În fiecare grup există persoane care au propria atitudine față de fenomene, analizează critic lucrurile, caută opinii diverse pentru a-și forma o poziție. În acest context, la fel de importante sunt și aspectele care țin de încrederea în sine a persoanei.

Prejudecata incipientă este ideea sau sentimentul apărute foarte devreme în copilărie și care se poate dezvolta într-o prejudecată reală și consolidată de atitudinile părintoare existente în societate. Prejudecata incipientă poate fi o concepție greșită care se bazează pe experiențele limitate ale copiilor sau poate reflecta comportamente ale adulților cu care copiii au intrat în contact. Trăirea unui disconfort accentuat, a fricii sau respingerii față de diferențe sunt semne ale prejudecăților. Atunci când se desfășoară în școală, dezvoltarea capacității oamenilor de a-și cunoaște cu adevărat semenii și de a avea respect pentru experiențele, opiniile, sentimentele altor persoane, acest proces poate avea un caracter planificat și adaptat la particularitățile diferitor copii, ceea ce îl face mult mai eficient.

La dezvoltarea competențelor sociale ale copiilor contribuie și:

- Încurajarea cooperării, a atitudinilor reciproce pozitive între copii prin modul de structurare a interacțiunilor între copii, prin rolurile și sarcinile atribuite copiilor, prin caracteristicile materialelor didactice utilizate, precum și prin metodele de evaluare.
- conștientizarea propriilor atitudini și opinii părintoare față de alte persoane (meta-gîndire), înțelegerea faptului că discriminarea afectează, rănește, recunoașterea situațiilor de tratament nedrept/ abuziv față de sine, de un coleg de școală sau o altă persoană și *acționarea/ luarea de poziție* în aceste situații, pentru protecția proprie sau suport oferit altora.

Cine sunt copiii afectați de discriminare?

Realitatea socială este că nu toți copiii dispun de oportunitățile necesare pentru a se dezvolta într-un mediu favorabil pentru a deveni ceea ce le permite potențialul.

Conform raportului de studiu realizat de Alianța ONG-urilor active în domeniul protecției sociale, grupurile de copii care necesită măsuri speciale pentru asigurarea incluziunii sociale și protecției față de discriminare sunt:

- Copiii cu dizabilități
- Copiii migranților
- Copiii din familii cu venituri reduse
- Copiii din familii cu părinți consumatori de substanțe dăunătoare
- Copiii exploatați prin muncă
- Copiii abuzați
- Copiii care au intrat în contact cu legea
- Copiii de etnie romă
- Copiii afectați de HIV/SIDA
- Copiii străzii
- Copiii din alte confesiuni religioase decât cea predominantă
- Copiii din instituții rezidențiale
- Copiii ai căror părinți se află sau s-au aflat în detenție
- Fetele care nasc pînă la 18 ani
- Copiii absolvenți ai gimnaziilor, care nu-și continuă studiile

Membrii Grupului de lucru pentru Monitorizarea Drepturilor Copilului (2008-2011) de asemenea au constatat că acestor grupuri de copii, precum și celor care au rezultate mici la învățătură, le sunt grav încălcate drepturile stipulate în Convenția privind Drepturile Copilului și legislația națională (găsiți rapoartele la www.childrights.md).

Aceste grupuri vulnerabile din punct de vedere social, devin vulnerabile și din perspectivă economică. Cei care sunt ținta prejudecăților și a discriminării într-o societate au dificultăți de obținere a beneficiilor publice (de ex., servicii educaționale, de asistență socială, de sănătate ș.a.) și de integrare pe piața muncii. Toate acestea nu vor contribui decât la perpetuarea marginalizării lor, precum și a generațiilor viitoare.

Cum este trăită discriminarea în școală?

Discriminarea poate fi privită ca acționând direct, la nivel individual sau indirect, la nivel instituțional.

Discriminarea **directă** are loc atunci când un elev este tratat mai puțin favorabil decât altul, deși ar putea fi tratat în același mod. Spre exemplu, refuzul de a înscrie la o anumită școală un copil de etnie roma sau care a învățat într-un gimnaziu internat.

Discriminarea **indirectă** are loc atunci când o prevedere, un criteriu sau o practică aparent neutră promovată de o instituție dezavantajează copiii cu anumite caracteristici, care fie sunt tratați mai rău decât ceilalți copii, fie le sunt refuzate anumite oportunități. Astfel, discriminarea poate avea loc de-a lungul mai multor axe ale identității copilului sau a oricăror combinații dintre acestea: sexul, dizabilitatea, notele, vârsta, situația familială, situația materială, confesiunea, etnia, limba vorbită, ocupația de familie, regiunea ș.a.

Exemple de discriminare indirectă servesc situații precum:

- organizarea de activități/ serbări la care nu pot participa copiii reprezentanți ai unei confesiuni minoritare sau în zile când aceștia nu se pot implica;
- includerea copiilor în activități școlare sau extracurriculare în baza reușitei (în Consilii ale Elevilor);
- organizarea de excursii cu plată și/ sau în locuri unde copiii cu nevoi speciale nu pot avea acces;
- obligativitatea purtării de către elevi a unor uniforme sau procurării/ utilizării de materiale educative relativ scumpe etc.

Aceste exemple demonstrează clar că a nu discrimina nu înseamnă a trata copiii în mod egal, ci a-i trata echitabil. Cadrele didactice nu pot renunța pur și simplu la anumite activități sau la anumiți copii. Trebuie însă prevăzute toate condițiile necesare pentru ca activitățile să fie accesibile și utile pentru copii diferiți.

În cadrul școlii discriminarea se poate manifesta aproape în orice aspect, constând din acțiuni sau comportamente umilitoare din partea adulților, cu consecințe negative asupra creșterii și dezvoltării copilului, dar care apar ca incidente cu grad diferit de vizibilitate.

O caracteristică distinctivă a incidentului discriminatoriu este că o persoană este tratată nu ca individ separat, dar în calitate de reprezentant al unei familii, unui grup, unei comunități. Acest fapt are mai multe consecințe negative:

- Ceilalți membri ai comunității respective la fel se simt în pericol sau amenințați, ofențați;
- Incidentele sunt trăite ca atac la valorile, convingerile profunde și angajamente personale care reprezintă o parte esențială a sentimentului de identitate și respect de sine;

- Incidentele nu doar că sunt orientate spre o comunitate/ grup de persoane, ele sunt deseori văzute ca venind din partea unei comunități, pe care o reprezintă cel care atacă și exprimând o atitudine generalizată a acestui grup. De aceea este esențial ca școala să nu încurajeze asemenea incidente și să ofere suport copiilor afectați/ în risc să fie afectați;
- Situația în care un copil este supus unor atitudini discriminatorii persistente poate rezulta în internalizarea prejudecății, din cauza complexelor de inferioritate formate sub acțiunea experiențelor suferite;
- Din perspectivă pedagogică, discriminarea în sala de clasă conduce la scăderea șanselor copiilor aparținând grupurilor minoritare să obțină performanțe școlare ridicate, din cauza așteptărilor scăzute față de ei, lipsei de atenție la nevoile lor etc. Aceste rezultate ale învățării induse de discriminare sunt consolidate în continuare prin metode formale de evaluare, care conduc apoi la caracterizarea unor copii ca avînd dificultăți de învățare.

Analizați tabelul următor, care rezumă o parte din locurile și formele de manifestare a discriminării față de copii, pentru a identifica cele mai frecvente atitudini discriminatorii în școala dvs.

Contexte	Natura discriminării trăită în școală de membrii comunităților marginalizate
1. Comportament în sala de clasă, sala de sport, cantină, alte spații din școală	Amplasare – așezare în bănci/ la mese în partea din spate a sălii, așezare izolată de ceilalți, formarea de grupuri segregate, a ține în picioare copilul deși sunt scaune disponibile în sală, a nu pune la dispoziție spațiu și scaun potrivit pentru vârsta sau pentru nevoile copilului.
	Abuzul verbal/ psihologic – porecle, tachinare sau intimidare care fac referire la confesiune, etnie, ocupația părinților, denigrarea culturii și tradițiilor familiei sau comunității, lipsă de respect față de trecutul copilului, referiri la copil prin prisma dizabilității pe care o are, excludere de la activitățile școlare/ extracurriculare, obligarea de a participa la practici culturale/ religioase nepotrivite pentru cultura sa, așteptări scăzute față de rezultatele copilului, menționarea faptului că alți copii se confruntă cu o nedreptate, din cauză că anumite grupuri minoritare de copii se bucură de privilegii în societate.
	Abuzul fizic - bătaie, lovire cu palma sau pumnul, abuzul fizic împotriva copiilor cu dizabilități, abuz fizic aplicat de părinții copiilor din medii majoritare/ cu statut social superior, atunci cînd există certuri între copii.
	Distrugerea lucrurilor personale , inclusiv a rechizitelor și cărților – a rupe pagini, a utiliza foi pentru a face avioane, a face notițe pe caiet sau manual, a rupe geanta, penarul etc.

REPERE LEGISLATIVE

CUM ABORDEAZĂ DIVERSITATEA CONVENȚIA PRIVIND DREPTURILE COPILULUI ?

- ✓ Dreptul la nondiscriminare. Articolul 2
- ✓ Dreptul la identitate. Articolul 7
- ✓ Scopurile educației. Articolul 29
- ✓ Dreptul la participare/ opinie. Articolul 12
- ✓ Conceptul de „capacități în evoluție” ale copilului

Convenția conține mai multe articole care prezintă interes în abordarea diversității, pe care o descrie foarte amplu. Acest lucru este firesc, deoarece este vorba și despre diversitatea de medii culturale, și de cea din medii sociale, cea între băieți și fete, din rândul copiilor cu o dificultate de ordin fizic, precum și în toate celelalte moduri în care copiii diferă între ei.

Oferim în continuare o scurtă trecere în revistă a articolelor care au o relevanță pentru temele din acest auxiliar didactic.

Dreptul la nondiscriminare. Articolul 2

Comitetul pentru Drepturile Omului a definit **discriminarea** ca fiind orice deosebire „care are drept scop sau efect de a distruge sau compromite recunoașterea, aplicarea sau exercitarea, în condiții de egalitate, de către oricare persoană a tuturor drepturilor și libertăților”. Aceeași instituție ține să avertizeze că „exercitarea drepturilor și libertăților în condiții de egalitate ... nu înseamnă tratament identic în fiecare caz”.

Comitetul pentru Drepturile Copilului consideră nediscriminarea ca unul dintre cele 4 **principii generale** cu o importanță fundamentală în implementarea Convenției în întregime. Dacă toți oamenii ar fi tratați corect, s-ar înregistra o ameliorare semnificativă a situației privind respectarea drepturilor omului în întreaga lume. Acesta este motivul pentru care non-discriminarea este un principiu cheie al tuturor tratatelor privind drepturile omului.

Prevederea cu referire la nondiscriminare din Convenția cu privire la Drepturile Copilului se conține în Articolul 2, care stipulează:

1. *Statele părți se angajează să respecte drepturile care sunt enunțate în prezenta Convenție și să le garanteze tuturor copiilor care țin de jurisdicția lor, fără nici o discriminare, indiferent de rasa, culoarea, sexul, limba, religia, opinia publică sau altă opinie a copilului sau a părinților sau a reprezentanților săi legali, de originea lor națională, etnică sau socială, de situația lor materială, de incapacitatea lor, de nașterea lor sau de altă situație.*
 2. *Statele părți vor lua toate măsurile corespunzătoare astfel încât copilul să fie efectiv protejat împotriva oricărei forme de discriminare sau de sancțiuni motivate de situația juridică, activitățile, opiniile declarate sau convingerile părinților săi, ale reprezentanților săi legali sau ale membrilor familiei sale.*
- Toți copiii trebuie să se bucure de drepturile lor fără a se confrunța, ei înșiși sau părinții lor, cu situații de discriminare. Fetele trebuie să beneficieze de aceleași oportunități ca și băieții. Copiii refugiați sau cei care fac parte din grupuri etnice minoritare trebuie să-și poată exercita drepturile, exact ca și în cazul copiilor din grupuri etnice dominante. Copiii cu dizabilități au dreptul să ducă un mod de viață decent ca oricare alți copii. **Egalitatea drepturilor** trebuie să fie garantată și este responsabilitatea statului de a întreprinde măsuri de protejare în cazul în care copiii se confruntă cu discriminarea sau există riscul ca ei să se pomenească în situații de discriminare.
 - Comitetul a sugerat ideea că pentru a garanta șanse egale de exercitare a drepturilor pentru toți copiii este necesară aplicarea unor **măsuri proactive**, diferențierea este uneori necesară pentru a contracara eficient inegalitățile, pentru a diminua sau a

elimina condițiile care provoacă sau favorizează discriminarea. Nu toți copiii se bucură de același „început”. Unui copil cu dizabilități îi este, de regulă, mult mai greu să-și exercite drepturile. Copiii din familii cu venituri modeste sunt dezavantajați cu referire la tot ceea ce costă bani. Comitetul insistă pe necesitatea întreprinderii unor acțiuni afirmative – de **discriminare pozitivă** – pentru grupurile dezavantajate și vulnerabile. În Preambulul său, Convenția recunoaște că „în toate țările lumii, există copii care trăiesc în condiții de dificultate extremă, iar aceștia au nevoie de o atenție specială...”.

- Principiul nediscriminării încurajează de asemenea diferențierea legitimă în tratamentul individual aplicat copiilor, care derivă din respectarea **capacităților în evoluție** ale acestora.
- Mai multe articole din Convenție se referă la **implicațiile** pe care le are discriminarea **asupra anumitor grupuri de copii** (refugiați, cu nevoi speciale, din grupuri etnice, alte minorități) care pot cădea mai ușor pradă discriminării. Deoarece discriminarea stă la baza diferitelor forme de exploatare a copiilor, în alte articole, în vederea protejării copiilor se solicită luarea de măsuri care să elimine discriminarea (de ex., art. 22, art. 23, art. 30).
- Paragraful 2 al articolului 2 subliniază necesitatea de a proteja copiii de orice formă de discriminare sau de sancționare bazată pe statutul sau activitățile părinților sau ale altor persoane apropiate.

Dreptul la identitate. Articolul 7

1. Copilul este înregistrat imediat după nașterea sa și are, de la această dată, dreptul la un nume, dreptul de a dobîndi o cetățenie, și, în măsura posibilului, dreptul de a-și cunoaște părinții și de a fi crescut de aceștia.

2. Statele părți vor veghea la aplicarea acestor drepturi conform legislației lor naționale și obligațiilor asumate potrivit instrumentelor internaționale aplicabile în materie, în mod deosebit în cazurile în care, în absența acestora, copilul s-ar găsi în situația de a fi apatrid.

- Înregistrarea reprezintă prima recunoaștere oficială a existenței copilului de către stat; aceasta reprezintă o recunoaștere a importanței individuale a copilului pentru stat și a statutului juridic al copilului. Acolo unde copiii nu sunt înregistrați, aceștia pot deveni cetățeni mai puțin „vizibili” și uneori mai puțin valorizați.
- Înregistrarea copiilor la naștere este un element esențial al planificării realizate pentru copii la nivel național, furnizînd datele demografice necesare pentru elaborarea unor strategii eficiente și utilizarea eficientă a resurselor
- Înregistrarea este un instrument pentru asigurarea altor drepturi ale copiilor – cum ar fi de exemplu – identificarea acestora în urma unor războaie, în caz de

- abandon sau răpire, le permite copiilor să-și cunoască părinții (în special celor născuți în afara căsătoriei), le acordă acces la servicii și beneficii oferite de stat - cum ar fi imunizarea, îngrijirea sănătății și înscrierea la școală - și protecție prin stabilirea limitelor legale ale vîrstelor minime (de exemplu la angajare, recrutare în rîndul forțelor armate sau pentru administrarea justiției juvenile), reducînd totodată, pericolul traficului de bebeluși și al infanticidului.
- Deși Convenția nu specifică ce trebuie înregistrat, alte drepturi ale copilului (la nume și la cetățenie, la cunoașterea părinților săi, a familiei și a identității sale) impun ca înregistrarea să includă, cel puțin, următoarele informații: numele copilului la naștere, sexul copilului, data nașterii copilului, locul nașterii copilului, numele și adresa părinților, cetățenia părinților.
 - Dreptul de „a dobîndi o cetățenie” implică dreptul la toate beneficiile ce derivă din deținerea cetățeniei.
 - Sintagma „în măsura posibilului” se referă la situațiile cînd părinții nu pot fi identificați, sau chiar atunci cînd sunt cunoscuți, nu este în interesul copilului să fie îngrijit de aceștia.

Articolul 7 trebuie interpretat în legătură cu articolul 8 (păstrarea identității, inclusiv a cetățeniei, a numelui și a legăturilor de familie), cu articolul 9 (separarea de părinți), articolul 10 (reîntregirea familiei) și articolul 20 (continuitate în creșterea copiilor privați de mediul lor familial).

Scopurile educației. Articolul 29

Discriminarea pe baza oricăror motive menționate în articolul 2 din Convenție, indiferent că este evidentă sau ascunsă, aduce o ofensă demnității umane a copilului și poate submina sau chiar distruge capacitatea copilului de a beneficia de șansele oferite de educație. Totodată, școala este un spațiu important în lupta împotriva discriminării.

1. Statele părți sunt de acord că educația copilului trebuie să urmărească:

a) dezvoltarea personalității copilului, a aptitudinilor și a capacităților sale mentale și fizice, la nivelul potențialului maxim;

b) dezvoltarea respectului pentru drepturile omului și libertățile fundamentale, precum și pentru principiile consacrate în Carta Națiunilor Unite;

c) dezvoltarea respectului față de părinți, față de identitatea, limba și valorile sale culturale, precum și față de valorile naționale ale țării în care trăiește, ale țării din care este originar și ale civilizațiilor diferite de a sa;

d) pregătirea copilului pentru a-și asuma responsabilitățile vieții într-o societate liberă, în spiritul înțelegerii, păcii, toleranței, egalității între sexe și prieteniei între toate popoarele și grupurile etnice, naționale și religioase și persoanele de origine autohtonă;

e) dezvoltarea respectului față de mediul natural.

2. Nici o dispoziție din prezentul articol sau din art. 28 nu va fi interpretată într-o manieră care ar aduce atingere libertății persoanelor fizice sau juridice de a crea și dirija instituții de învățământ, cu condiția ca principiile enunțate în paragraful 1 al prezentului articol să fie respectate și ca educația dată în aceste instituții să fie conformă normelor minimale pe care statul le prescrie.

Comitetul subliniază legăturile ce există între articolul 29 (1) și lupta împotriva rasismului, a discriminării rasiale, xenofobiei și a intoleranței care le însoțește. Rasismul și fenomenele asociate prosperă acolo unde există ignoranță, frică nefondată față de diferențele etnice, religioase, culturale și lingvistice sau alte forme de diferențe, exploatarea prejudecăților sau predarea sau răspîndirea unor valori distorsionate.

Un „antidot” sigur și de încredere împotriva acestor eșecuri este oferirea unei educații care să promoveze înțelegerea și aprecierea valorilor reflectate în articolul 29 (1) inclusiv respectarea diferențelor și contestarea tuturor aspectelor ce țin de discriminări și prejucii. Tocmai de aceea, ar trebui să se acorde educației una din cele mai înalte priorități în cadrul tuturor campaniilor împotriva rasismului și ale fenomenelor asociate acestuia. Comportamentul rasist nu este ceva în care sunt implicați numai „alții”, este important să se focalizeze pe comunitatea proprie a copiilor atunci când se predă despre drepturile omului și ale copiilor și despre principiul nediscriminării.

Dreptul la opinie. Articolul 12

1. Statele părți vor garanta copilului capabil de discernământ dreptul de a exprima liber opinia sa asupra oricărei probleme care îl privește, opiniile copilului fiind luate în considerare avîndu-se în vedere vârsta sa și gradul său de maturitate.
2. În acest scop, se va da copilului, în special, posibilitatea de a fi ascultat în orice procedură judiciară sau administrativă care-l privește, fie direct, fie printr-un reprezentant sau instituție corespunzătoare, în conformitate cu regulile de procedură din legislația națională.

Împreună cu principiul nediscriminării din articolul 2, articolul 12 subliniază dreptul egal al tuturor copiilor de a-și exprima în mod liber opiniile și dreptul ca aceste opinii să fie luate în considerare în mod serios.

Acest articol stabilește una dintre **valorile** fundamentale ale Convenției și, probabil, una din provocările fundamentale ale acesteia. În esență, articolul stipulează că un copil este o persoană de sine stătătoare care are dreptul de a-și exprima opiniile în legătură cu toate chestiunile care îl privesc și dreptul ca aceste opinii să fie ascultate și să li se acorde importanța cuvenită. Prin urmare, copilul are dreptul de a participa la procesul de luare a deciziilor care îi afectează viața, precum și dreptul de a influența deciziile care sunt luate cu privire la el.

Există puține zone din cadrul familiei, comunității, procesului de elaborare a deciziilor la nivel regional, național sau internațional care să nu-i afecteze pe copii. S-a considerat că problemele în legătură cu care adulții ar trebui să le ofere copiilor posibilitatea de a-și exprima opinia, nu trebuie limitate printr-o listă.

Dreptul copilului de a-și exprima opiniile se aplică în probleme ce țin de **familie**, de **viața școlară** sau în legătură cu **evenimentele** relevante care au loc la nivelul **comunității**, cum ar fi deciziile referitoare la amplasarea locurilor de joacă pentru copii sau la prevenirea accidentelor rutiere. Intenția este deci ca opiniile copiilor să constituie un factor relevant pentru toate deciziile care îi afectează și să sublinieze faptul că nu se poate aplica un sistem de implementare eficient fără intervenția copiilor în procesul de luare a deciziilor care le afectează viața.

Comitetul subliniază importanța respectării în școli a dreptului la participare al copiilor, care nu-și pierde drepturile fundamentale (drepturile omului) prin faptul că intră în clase. Astfel, educația trebuie să se desfășoare într-un mod care să respecte demnitatea inerentă a copilului, să-l ajute să-și exprime în mod liber opiniile conform articolului 12(1) și să participe la viața școlară.

Aplicarea dreptului la participare al copiilor, așa cum este el garantat de Convenție, necesită din partea adulților:

- Asigurarea copiilor cu informații accesibile adaptate nivelului acestora de înțelegere, care să contribuie la formarea opiniilor lor.
- Oferirea oportunităților reale de a-și exprima opiniile și a explora opțiunile disponibile. Acest lucru solicită un angajament serios în ceea ce privește respectarea drepturilor copilului și în particular a dreptului lui la opinie în problemele care îl afectează, la școală, în instituții de îngrijire sau medicale. Este imperativă rezervarea timpului necesar copilului pentru a-i asigura oportunități ample și relevante în explorarea chestiunilor care îl privesc. Implicarea reală a copiilor presupune abordarea dubiilor, anxietăților, confuziilor pe care le pot avea aceștia. Abilitatea copilului de a lua decizii proprii este în funcție de copil, dar și de măsura în care este informat privind situația respectivă și respectat de ceilalți.
- Ascultarea opiniilor exprimate de copii, cu respect și seriozitate, și aducerea la cunoștința lor a faptului cum vor fi luate în considerare aceste opinii. Nu există nici un sens în a asculta opinia cuiva, dacă nu ai intenția să o iei în considerație. Este necesar să fie o claritate cu referire la aspectul sau aspectele din educația, îngrijirea, timpul liber sau sănătatea copilului

în care poate fi implicat acesta la luarea deciziilor. Pentru a implica copiii în luarea deciziilor despre ei înșiși, adulții trebuie să fie pregătiți să-i asculte, să-i respecte și să le vorbească din poziția de parteneri.

- Aducerea la cunoștința copilului a rezultatului oricărei decizii luate, iar în cazul în care decizia este contrară dorințelor copilului, să se asigure explicația deplină a motivelor situației de necorespondere.
- Oferirea copiilor a unor modalități și instrumente eficiente și accesibile de a face reclamații, susținute de posibilitatea de *advocacy* independent pentru raportarea situațiilor de încălcare, sau când s-au simțit abuzați, maltratați sau neglijați.

Capacitatea copilului de a forma și exprima o opinie depinde de realizarea câtorva drepturi, bunăoară dreptul la *educație* (art. 28-29) și dreptul de a *participa liber la viața culturală* (art. 31). În acest sens, la fel de relevante sunt *libertatea de exprimare* (art. 13), *libertatea de gândire, de conștiință și religie* (art. 14), *libertatea de asociere* (art. 15), și dreptul la *viața privată* (art. 16). Articolul 17 se referă la mass-media, stipulînd că copilul are dreptul să se *informeze din surse variate*. În același timp, această prevedere obligă statele să „favorizeze elaborarea unor principii adecvate, destinate protejării copilului împotriva informațiilor și materialelor care dăunează bunăstării sale”. Dreptul copilului la *protecție împotriva oricăror forme de abuz și violență* este menționat în mod explicit în articolul 19. Copiii au nevoie de medii sigure în care să-și exprime nestingheriți părerile, fără a risca să fie dojeniți sau pedepsiți sub o altă formă pentru viziunile formulate.

Conceputul de „capacități în evoluție” ale copilului

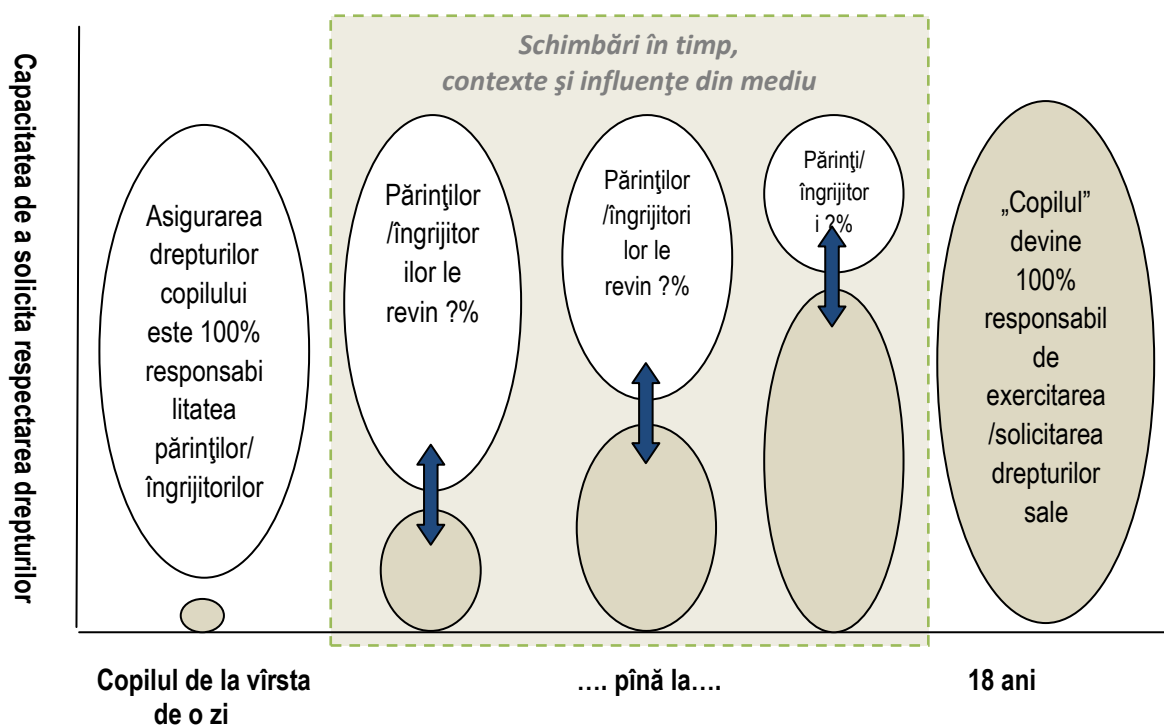
Termenul de „capacități în evoluție” ale fiecărui copil este unul central în Convenție (Articolele 5 și 14 în relație cu responsabilitățile părinților și Articolele 6, 12, 27, 29) și are un rol extrem de important pentru garantarea dezvoltării eficiente și asigurarea respectării drepturilor copilului. Acest concept este unul cheie pentru primele încercări ale copilului de a se manifesta ca subiect al societății.

Articolul 12 al Convenției legitimează participarea copilului la procesul de luare a deciziilor. Convenția stipulează că fiecare copil are dreptul să-și exprime liber părerea și că aceasta trebuie să fie luată în considerație. Astfel, dreptul copilului de a-și exprima părerea este condiționată de capacitatea acestuia de a forma viziuni și a le exprima.

Conform Convenției, copilăria trebuie considerată drept un proces continuu de schimbare, în decursul căruia copiii ajung să stăpînească gradual niveluri complexe ale gândirii și acțiunii, în calea lor spre autodeterminare și maturitate. Pe măsura creșterii și dezvoltării aptitudinilor

copiilor, descrește necesitatea îndrumării și orientării din partea adulților. Spre exemplu, atunci când copiii își dezvoltă simțul responsabilității privind pericolele din traficul rutier, la nivelul unui adult rezonabil, aceștia capătă un grad sporit de libertate în traversarea străzii. Însă, dacă copiii încă nu au această capacitate, atunci ei nu se vor bucura de o asemenea libertate.

Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului prezintă capacitățile în evoluție în calitate de principiu de împuternicire, referindu-se la procesele de maturizare și învățare prin care copiii achiziționează, în mod progresiv, cunoștințe, competențe și niveluri de înțelegere, inclusiv privind drepturile și cum pot fi acestea exercitate.

Comitetul subliniază faptul că adulții trebuie să ia ca punct de pornire prezumția că un copil are capacitatea de a-și forma puncte de vedere, nu ține de el să demonstreze acest lucru. Nu este necesar nici ca un copil să arate o înțelegere cuprinzătoare și profundă a chestiunii care îl afectează. Copilul este apt să-și formeze o imagine în această privință. De fapt, un copil își formează puncte de vedere chiar din primii ani de viață, chiar dacă atunci nu le poate exprima verbal. În interpretarea oferită de Comitet, „viziunile” merg dincolo de sensul opiniilor bine elaborate, incluzând sentimente, idei, imagini, impresii, preocupări. Punerea în aplicare a articolului 12 necesită recunoaștere și respect pentru formele nonverbale ale comunicării, cum sînt: jocul, limbajul corporal, expresiile faciale, desenul, care servesc copiilor mici drept mijloace de a face alegeri, a exprima preferințe, a arăta înțelegerea lumii înconjurătoare. Iată de ce Convenția nu impune o limită de jos a vârstei la care este asigurat

dreptul de participare al copilului. Comitetul nu recomandă introducerea restricțiilor de vîrstă, în legi și în practici, care ar limita implicarea copiilor în procesele decizionale

De regulă, copiii își formează propriile viziuni în baza impresiilor și experiențelor cotidiene. Viziunile formate nu doar influențează deciziile copiilor în viața lor de zi cu zi, dar și contribuie la formarea opiniilor colective. Iată de ce este indispensabil să consolidăm capacitățile copiilor de a-și exprima opiniile, precum și să oferim cadrul necesar pentru ca acestea să poată fi împărtășite și respectate. După cum a fost menționat anterior, capacitatea copilului de a forma și exprima o opinie depinde de realizarea mai multor drepturi.

Au fost identificate cîteva puncte esențiale care trebuie luate în considerație în ceea ce privește dezvoltarea capacităților copilului:

1. Capacitățile în continuă dezvoltare trebuie înțelese reieșind din contextul de viață al copiilor;
2. Dezvoltarea capacităților trebuie să se bazeze pe nivelul actual al copiilor, adică abilitățile și cunoștințele disponibile;
3. Adulții trebuie să protejeze copiii de experiențele și deciziile pentru care aceștia nu au formate competențele necesare pentru a-și asuma responsabilități.

REPERE METODOLOGICE

CARE ESTE ROLUL ȘCOLII ÎN VALORIZAREA DIVERSITĂȚII ȘI COMBATerea DISCRIMINĂRII?

- ✓ Abordări și principii pentru asigurarea incluziunii în conceperea și organizarea activităților de învățare
- ✓ Strategii didactice care contribuie la dezvoltarea competențelor de relaționare și civice
- ✓ Listă de verificare pentru asigurarea respectării principiului nondiscriminării și participării tuturor copiilor
- ✓ Sugestii de evaluare
- ✓ Proiecte didactice pentru valorizarea diversității

Există o multitudine de ghiduri cu activități didactice prin care diverși autori își propun să ajute profesorii să lucreze la clasă cu subiecte precum identitatea, diversitatea, relații intergrupuri, etc. Dar pînă a discuta despre calitatea aplicării unor strategii care să contribuie la formarea, exersarea și consolidarea la elevi a competențelor descrise de curriculum, în proiectarea și aplicarea demersului didactic profesorul trebuie să țină cont de mai multe principii fără asigurarea cărora și o metodă riguros aleasă nu-și atinge scopul sau chiar are efect contrar.

Vă propunem să examinați cîteva perspective care vă pot fi utile în construirea demersului didactic în spiritul valorizării și valorificării diversității din școală. Sugestiile care urmează se referă la un spectru mai larg de factori, de la atitudinile cadrelor didactice față de diversitate/fenomenului discriminării, pînă la aspecte esențiale care determină modul de organizare a activității didactice astfel încît să fie prevenite și combătute incidentele discriminatorii în școală/ clasă.

Abordări și principii pentru asigurarea incluziunii în conceperea și organizarea activităților de învățare

Curriculum-ul formal reprezintă totalitatea experiențelor sau situațiilor de învățare intenționate din cadrul școlii, care fac parte dintr-o acțiune educativă organizată și conștientă, bazată pe o concepție și un plan impus de autoritatea în domeniul educației.

Educația însă are loc și într-un mod natural prin „curriculum-ul ascuns”, adică totalitatea de relații sociale cotidiene spontane, care apar în viața școlii, elemente ale mediului fizic și imagini vizuale din cadrul școlii, prin care sunt transmise mesaje și valori. Întregul ansamblu de situații care nu sunt organizate de profesori și se referă la orice eveniment obișnuit care se petrece în mediul școlar (situații de comunicare și colaborare, lupta pentru putere, înfruntarea autorității, conflicte, negocieri, prietenii, situații când elevii învață unii de la alții, participare etc.) exercită o influență educațională cel puțin la fel de puternică precum curriculum-ul formal.

Între curriculum-ul formal și cel ascuns trebuie să existe o interacțiune permanentă, iar profesorii să se considere responsabili pentru întreaga viață a școlii, educația depășind cadrul activităților care se desfășoară în limitele unei săli de clasă. Dacă se concentrează exclusiv pe activitățile didactice formale, școala riscă să mențină o situație ambivalentă, în care elevii manifestă uneori comportamente opuse în cadrul orelor și în afara acestora.

Conștientizarea atitudinilor proprii ale cadrelor didactice

Conștientizarea inechității/ inegalității sociale ca fenomen social și a diversității elevilor constituie un prim pas pentru a diminua transferarea ei în mediul educațional și a oferi suport copiilor ca să nu devină victime ale acesteia.

Profesorii ar putea avea idei inconștiente despre „normalitatea” culturală a unor aspecte ale modului de viață (case „normale”, produse alimentare „normale”, coafuri „normale” etc.). Pentru a preveni transmiterea unor asemenea mesaje elevilor, reflecția profesorilor și altor adulți din școală asupra propriilor convingeri, atitudini și limbajului folosit este foarte valoroasă. În interacțiunea lor cu elevii, profesorii ar putea oferi mesaje nepotrivite chiar și neintenționate. De ex., atunci când pronunță greșit numele unor elevi sau când nu alege un limbaj potrivit pentru a face referire la grupul etnic al acestora.

Acest tip de auto-examinare nu este ușor. Adesea el înseamnă să pui la îndoială convingeri dobândite de mult și să admiți că sunt eronate. Totuși, fără o astfel de analiză, nu poți forma atitudini și competențe, ci doar transmite convingerile proprii.

Printre atitudinile și comportamentele neconștientizate ale cadrelor didactice care devin factori generatori sau favorizanți pentru discriminarea anumitor copii, au fost identificate „rasismul prin omisiune” și „vederea monocromatică”.

„Rasismul prin omisiune” se referă la situațiile când toate imaginile și simbolurile utilizate în instituție se referă sau provin de la un singur grup social, ceea ce neintenționat, transmite mesajul indirect că lumea este uniformă și acesta este singurul mod de a fi „normal”. „Invizibilitatea” se poate referi la toate formele de diversitate. Ideea că familia este compusă din mamă, tată și copii biologici, care locuiesc împreună rămîne o „normă”, chiar dacă se știe că aceasta nu constituie o realitate pentru un număr foarte mare de copii. Totuși, cărțile, lecțiile, sărbătorile legate de familie mai sunt desfășurate în maniera în care promovează acest model. Ce mesaj transmite aceasta copiilor adoptați, celor care locuiesc cu un părinte, celor ai căror părinți sunt separați, plecați la muncă peste hotare ș.a.?

Diversitatea este omniprezentă în toate grupurile de copii, indiferent de origine etnică, circumstanțe economice, structură familială, limbă, constituție sau caracteristici corporale etc. Ea oferă oportunități pentru dezvoltarea competențelor sociale. Atitudinea explicită a adulților față de diversitatea care caracterizează copiii influențează atmosfera care se creează și modul în care relaționează copiii.

„Vederea monocromatică” constă în neglijarea totală sau parțială a diferențelor existente între copii. Convingerea răspîndită că în școală toți copiii trebuie tratați în mod egal este de multe ori înțeleasă sau aplicată greșit. S-ar părea că tratamentul egal nu se poate baza pe evidențierea diferențelor, ci trebuie să pună accent pe asemănări, adică ceea ce au în comun oamenii. În realitate, este important de abordat în procesul educațional și similitudini și diferențe. Diferențele în sine nu ne creează probleme, ceea ce ne împiedică să ne înțelegem unii cu alții este modul în care tratăm aceste diferențe. De aici și reiese necesitatea de a recunoaște și valida/ confirma diferențele.

Este o iluzie să crezi că „neobservînd” diferențele – le oferi un tratament egal. Numeroase studii demonstrează că în realitate, toate cadrele didactice au atitudini diferite față de diferiți copii, bazate pe niște idei neconștientizate. Există date clare despre tratament diferit al fetelor și băieților, așteptări diferite față de copii în funcție de mediul social de proveniență. Multe dintre aceste diferențe de abordare sunt ușor de înțeles reieșind din comportamentele diferite ale copiilor din grupuri diferite. Acest lucru ne și demonstrează că copiii nu pot fi tratați egal și că este necesară recunoașterea acestor diferențe. Abordarea individualizată este un principiu educațional care înseamnă că activitățile trebuie adaptate la vîrsta, gradul de dezvoltare și maturitate, particularitățile individuale ale copilului și nevoile lui de dezvoltare.

Listă de întrebări pentru autoanaliză

Un exercițiu de reflecție asupra propriilor experiențe și atitudini cu privire la diferențe, care pot determina existența unor atitudini părtinitoare.

1. Prima dată am devenit conștient(ă) de diferențele dintre oameni atunci când...
2. În copilăria mea, mama (tatăl) m-a învățat că oamenii diferiți de noi sunt...
3. În copilăria mea, mama (tatăl) m-a învățat că oamenii cu care ne asemănăm sunt...
4. Îmi amintesc că am fost tratat injust din cauză că eram diferit(ă) atunci când...
5. Îmi amintesc că am maltratată pe cineva pentru că era diferit, atunci când...
6. Mă simt cel mai confortabil atunci când sunt în preajma unor oameni care...
7. Mă simt cel mai puțin confortabil atunci când sunt în preajma unor oameni care...
8. Amintirile pe care le am în legătură cu diferențele dintre oameni mă afectează ca părinte în sensul că...
9. Opinia mea despre alte culturi este că....
10. Consider că probabilitatea ca propria mea moștenire și educația pe care am primit-o să-mi fi format prejudecăți (poate inconștient) este de...

Reflectarea diversității în mediul educațional – a face fiecare copil „vizibil”

Conceptele de asemănări și diferențe trebuie înțelese ca având aceeași importanță pentru educația în spiritul diversității. A nu vorbi despre diferențele de context social în care trăiesc copiii nu le face să dispară, ci este egal cu a crea teme „tabu” care devalorizează copilul și nu contribuie la protecția acestuia.

Prin urmare, cunoașterea grupului de copii și a diferențelor existente între ei, în termeni de particularități de personalitate, interese, valori, mediu social, apartenență etnică, aspect și aparențe, mod de viață, tradiții, gusturi, nevoi de dezvoltare ș.a. este un prim pas pentru profesor.

Aceasta va ajuta cadrul didactic să propună activități și sarcini care țin cont de nevoile specifice individuale ale tuturor copiilor și oportunități să se manifeste, afirme, să-și îmbunătățească sentimentul autoeficienței și a valorii personale.

De asemenea, profesorul trebuie să asigure ca în grup toate manifestările identității personale și sociale a tuturor copiilor sunt tratate cu respect, iar pentru exprimarea

diversității este utilizat un limbaj corect, excluzând etichetele, intimidarea, luarea în derîdere și alte forme de abuz.

Și amenajarea mediului fizic al școlii astfel încât să reprezinte diversitatea elevilor contribuie la o interacțiune continuă cu diversitatea umană în general și cea prezentă în clasă în special. Materialele didactice utilizate (lecturi, imagini etc.) la fel trebuie să reflecte diversitatea de medii și culturi existentă în clasă, școală, comunitate.

Activitățile de învățare care valorifică experiențele anterioare ale fiecărui copil, pe parcursul cărora elevii își pot dezvălui capacitățile și aptitudinile îi va face să se simtă valorizați și respectați pentru ceea ce sunt și pot face. În așa mod ajutăm și adulții din viața lor să-și schimbe stereotipurile că un copil sau tînăr nu are pregătire să înțeleagă sau nu-i pasă de ceea ce se întâmplă în jurul lor etc.

A face fiecare copil „vizibil” nu înseamnă însă prezentarea unor diferențe ca pe ceva „exotic” și excepțional, fenomen numit „atitudine de turist”, care constă în percepția foarte limitată, comparabilă cu cea de consumator, a unei culturi sau etnii (de exemplu, accent pe dansurile romilor, bucătăria italiană ș.a.). Fără a face ca diverse manifestări ale culturii unui grup să fie parte a vieții zilnice a copilului la școală, asemenea acțiuni îl vor împiedica să se identifice cu clasa/ școala și îi va afecta stima de sine.

Atmosfera de încredere pe care o creai în clasă

Indiferent de abordarea adoptată de profesor, excluderea etichetelor și judecăților trebuie să constituie principala sa preocupare. Orice lecție, activitate sau exercițiu care promovează diversitatea necesită asigurarea unui mediu de învățare sigur și a faptului că elevii se simt confortabil să vorbească despre diferențe, despre propriile experiențe și opinii la temă. Totodată, cadrului didactic îi revine responsabilitatea de a întreprinde toate acțiunile necesare pentru a se asigura că activitățile pe care le desfășoară nu conduc la consolidarea stereotipurilor, luarea în derîdere a cuiva din grup, familia acestora sau școală sau jignirea unor grupuri de persoane, ceea ce va face și pe cei din clasă să se simtă în nesiguranță. Stabilirea de reguli și monitorizarea respectării acestora de toți membrii comunității școlare este una dintre modalitățile de asigurare a atmosferei de încredere la clasă.

Crearea condițiilor pentru stabilirea și menținerea relațiilor interpersonale constructive între elevi

Cercetările recente au demonstrat că nu este suficient doar să fii în contact cu persoane diferite pentru ca să nu ai prejudecăți față de acestea. Dacă ești alături de cineva, în aceeași clasă de elevi, de exemplu, nu înseamnă neapărat că interacționezi cu el și vă cunoașteți reciproc. Mai mult, chiar dacă indivizii stabilesc relații pozitive, asta nu determină neapărat generalizarea atitudinilor pozitive la tot grupul (de ex. „Cu X mă împac bine, este un băiat sau fată bun/ă, dar asta-i o excepție. Ceilalți romi, săraci, orășeni, bapțiști etc. sunt ... {stereotipul, prejudecata}”).

Transformarea unor relații de suspiciune sau opoziție între membrii diferitor grupuri în relații și atitudini reciproce pozitive este posibilă doar atunci când interacțiunea are loc în anumite condiții:

- *Statutul egal.* Atunci când oamenii aparțin unor grupuri cu statut social diferit, cei care se simt parte a „grupului dominant” sau „a majorității” tind să se simtă superiori celor care aparțin grupului „minoritar”. Puterea percepută și atribuită unui grup influențează relațiile interpersonale dintre membrii diferitor grupuri.

Aceste dificultăți de interacțiune au fost printre motivele încercării de a crea medii și servicii separate pentru reprezentanți ai unor grupuri sociale. Actualmente este recunoscut faptul că strategia respectivă nu a soluționat, ci dimpotrivă, a accentuat diferențele de statut și inechitatea socială. Cadrele didactice nu pot schimba statutul unei persoane în societate, dar pot forma atitudini pozitive, conferind copiilor statut egal în cadrul școlii.

- *Obiectivele comune.* Pentru a avea relații pozitive este nevoie ca grupurile să activeze împreună pentru atingerea unui scop comun, nu să se întrecă luptând pentru obiective diferite. Persoanele se află astfel într-o relație de interdependență pozitivă, adică au nevoie unul de celălalt pentru a obține un rezultat dorit de ambele grupuri. Cooperarea pentru atingerea unei ținte comune face ca împărțirea obișnuită sau evidentă (fete și băieți, elevi buni, elevi răi, copii bogați și copii săraci ș.a.) să fie foarte simplu neglijată. Acest proces este numit „decatégorizare” sau „re-categorizare” a grupurilor. Studiile au arătat că atunci când scopul este susținut de liderii echipelor, eforturile membrilor de grup este mai mari decât dacă liderii transmit mesaje ambivalente sau vagi.
- *Norme și valori care stimulează echitatea.* Interacțiunea trebuie să aibă loc într-un mediu social și instituțional în care sunt susținute clar colaborarea și relațiile pozitive: *autoritatea* sau figurile-cheie susțin echitatea, comunicarea și relaționarea constructivă, există *reguli* explicite legate de respectul pentru fiecare persoană, recunoașterea și valorizarea diferențelor dintre membrii comunității respective.
- *Combaterea stereotipurilor.* Există tendința oamenilor de a percepe selectiv informațiile și a remarca în comportamentul celorlalți aspecte care le confirmă opinia sau stereotipul, considerând drept „excepție” alte elemente. De aceea este important de recunoscut, conștientizat și respins într-un mod explicit stereotipurile legate de apartenența la un grup sau altul a unei persoane. Pentru aceasta, profesorul trebuie să reacționeze prin a oferi informații veridice cu referire la un grup sau a adresa întrebări, a facilita discuții care ajută copiii să pună la îndoială opinia sau viziunea stereotipică, aducând gândirea și reflecția din zona subconștientă în cea conștientă și critică. Este nevoie de un climat pozitiv și sigur, care încurajează exprimarea, pentru a fi posibile asemenea discuții.

Includerea în clasă a câtorva persoane din același grup este un factor care ajută combaterea prejudecăților, datorită particularităților dintre aceste persoane, observarea cărora îi face pe ceilalți să nu atribuie comportamentele (în special cele apreciate ca negative) apartenenței la un anumit grup.

- *Legătură emoțională, apropiată.* Pentru a rupe limitele grupurilor, interacțiunea dintre persoane trebuie să fie destul de intensă, așa încât să permită mai mult decât schimbul de informații legat de subiectul comunicării/ colaborării și să includă informații personale și emoții ale membrilor de grup. Acest nivel de comunicare necesită o atmosferă favorabilă.

Utilizarea unor metode activ-participative și bazate pe comunicare

Exprimarea, dialogul și comunicarea sunt elemente fundamentale ale educației pentru diversitate. Premisa de bază în procesul de învățare este că fiecare elev vine cu propriile experiențe, cunoștințe și „trăire” a lumii din jurul său. Strategiile propuse trebuie să fie raportate la preachizițiile elevilor și să faciliteze valorizarea acestora, ceea ce poate fi realizat oferind diverse oportunități de comunicare.

Este important profesorul să ofere elevilor informații corecte și să conteste stereotipurile și ideile preconcepute. Totuși dezvoltarea competențelor este mai eficientă în cazul în care aceasta se face printr-un dialog deschis, care le permite elevilor să-și exprime gândurile, percepțiile și temerile, asigură un schimb permanent de informații și cunoștințe în cadrul clasei, decât dacă profesorul le spune „ce e bine și rău” într-o situație.

Participarea activă în procesul de învățare crește posibilitatea ca elevii să internalizeze ceea ce au învățat și să fie capabil să aplice aceste achiziții în situații cotidiene zi de zi.

Învățarea activă

- angajează elevii din punct de vedere fizic, cognitiv și emoțional;
- plasează elevii în centrul procesului de învățare, asigurând relevanța conținutului studiat pentru viața lor;
- consolidează încrederea și stima de sine, făcându-i pe elevi să devină responsabili pentru propria învățare;
- recunoaște că elevii învață unii de la alții, iar profesorul nu doar predă, dar și învață de la elevi;
- permite flexibilitatea metodologiilor de predare și se potrivește diferitor tipuri de inteligență și stiluri de învățare;
- dezvoltă abilitățile de rezolvare a problemelor, gândire critică și cooperare;
- necesită o atmosferă de încredere și sprijin, pentru asigurarea implicării elevilor și a libertății în exprimarea propriilor opinii sau în exersarea de competențe;
- se bazează pe acțiuni, pentru ca elevii să învețe să-și cunoască abilitățile și potențialul de dezvoltare.

Abordarea subiectelor controversate

Multe subiecte care fac parte din Educația Civică sunt controversate pentru că nu există puncte de vedere universal valabile în privința acestora. Datorită acestei caracteristici, multe din temele abordate ar putea pune la îndoială/ contesta valorile, convingerile și viziunile elevilor asupra lumii. Acest lucru este trăit ca un disconfort sau o amenințare de către unii elevi. Profesorul trebuie să aibă grijă ca atmosfera în care au loc discuțiile să permită implicarea tuturor într-un dialog interesant și informat, libertatea de a exprima opinii și a împărtăși experiențe personale în măsura deciziei proprii, rămânând constant respectuoși față de opiniile colegilor. Această stare poate fi obținută prin menținerea unui „echilibru” între un control prea strict al discuțiilor din clasă, care îi face pe elevi să se teamă să vorbească și un control prea vag al discuțiilor, în care opinii personale neverificate sau insuficient informate ale unor elevi monopolizează desfășurarea orei.

Iată câteva sugestii care să-i ajute pe profesori în acest sens.

Faceți ca sala de clasă să fie un loc sigur pentru a adresa întrebări și a discuta idei

Înainte de a se implica în discuții și activități, elevii au nevoie să simtă că sala de clasă este un loc sigur în care să adreseze întrebări sau să exprime un alt punct de vedere atunci când nu sunt de acord cu colegii de clasă, fără a fi luați în derîdere. Regulile pentru desfășurarea discuțiilor ar trebui să fie stabilite la începutul anului școlar și consolidate în mod regulat pentru toate activitățile, nu doar cele care vizează subiecte controversate.

Aflați ce cunosc și cred elevii despre o problemă înainte de a o aborda

Aflați ce știu despre o temă și de unde s-au informat în acest sens. Aflați și ce cred că știu elevii, dar nu sunt siguri de unde au aceste informații. Interesați-vă ce întrebări au la subiect. Ați putea utiliza diverse metode pentru a-i ajuta să-și sondeze cunoștințele. Atunci când identificați prejudecățile și stereotipurile cu care operează elevii, abordați-le pentru a-i ajuta să devină conștienți de propriile atitudini și consecințele acestora și a le oferi informații veridice/ obiective cu referire la subiect.

Familiarizați elevii cu mai multe perspective asupra aceleiași teme

Evitați abordarea mai profundă a unor probleme pînă cînd elevii nu au avut ocazia să cerceteze și exploreze subiectul din variate perspective. Totodată, expunerea la diferite puncte de vedere asupra unui subiect controversat este necesară, dar insuficientă. Există riscul ca elevii să caute, vizualizeze, citească numai informații care le susțin ideea sau care denotă defecte sau omisiuni ale altui punct de vedere. Ceea ce trebuie să urmărească profesorul prin asemenea exerciții este abilitatea de a păstra o deschidere față de perspectiva altora și a supune orice informație (și propria cunoaștere) unei analize critice, ajungînd astfel la concluzii bine informate, care păstrează flexibilitatea de a se schimba în lumina altor fapte.

Depersonalizați temele controversate

Atunci când aveți în discuție un subiect controversat, s-ar putea să-i faceți pe elevi să se simtă mai confortabil dacă propuneți dezbateră în termeni impersonali, fără a face apel la experiența membrilor grupului. Astfel, elevii se vor angaja fără jenă în activitate, simțind că pot contribui și decide singuri cât de mult din opiniile și experiențele personale este cazul să împărtășească. Pentru a asigura o discuție constructivă amintiți-le elevilor că experiența personală poate fi o resursă valoroasă pentru extragerea de concluzii, însă întotdeauna există multiple alte experiențe personale din care pot reieși alte idei.

Evitați evidențierea și ignorarea copiilor

Într-o discuție despre minorități etnice sau migrație etc., profesorul ar putea considera că va afecta un copil rom sau un copil cu părinți la muncă peste hotare, ceea ce îl face să nu întrebe deloc opiniile acestora, sau chiar să evite să-i privească. Sau, dimpotrivă, profesorul ar putea vedea acest moment ca unul potrivit pentru a valoriza copilul respectiv, arătându-i că opinia sa este importantă. Invitându-l să vorbească, profesorul ar putea porni de la premisa că acest copil va reprezenta perspectiva tuturor copiilor romi sau a celor singuri acasă. În realitate, elevul invitat să se exprime ar putea avea opinii diferite de alți copii romi sau cu părinți la muncă peste hotare. Profesorul poate evita capcana ignorării sau evidențierii prin asigurarea faptului că elevul se simte tratat ca individ separat, opiniile cărui sunt respectate cu referire la toate temele abordate. Atunci va fi mult mai probabil să discute liber și subiecte legate de minorități sau alte grupuri de persoane. O regulă în acest context este să nu cereți niciodată unui elev să acționeze în calitate de purtător de cuvânt al grupului său.

Apelați la voluntari dar și la elevi concreți

A invita să vorbească elevii care doresc să o facă este o bună oportunitate pentru cei care chiar vor să se exprime. Astfel însă, nu au destul spațiu de exprimare persoanele care pot avea o contribuție la grup, dar care, din anumite motive, nu au destulă încredere să se implice. Evident, mulți elevi își doresc să vorbească, dar au nevoie de o încurajare din partea profesorului. Pe de altă parte, a invita elevi concreți să vorbească la un anumit subiect, asigură că toți elevii se vor implica, însă poate jena elevii mai timizi și restricționa posibilitățile celor care vor cu adevărat să se exprime la tema discutată.

Combinarea acestor modalități de lucru va contribui la o implicare mai mare a elevilor. La începutul unei discuții puteți începe prin a da cuvântul voluntarilor. După ce vorbește un elev, întrebați colegii lui dacă au aceeași opinie, ar vrea să o completeze sau sunt de altă părere. Încercați să implicați cât mai mulți elevi chiar de la începutul anului școlar. Cu cât mai mult timp va trece, cu atât mai puțin probabil este să se ofere ca voluntari copiii mai retrași, timizi sau nesiguri. Trebuie să reiasă clar din atitudinea profesorului încrederea acestuia în fiecare elev și în valoarea muncii sale pentru activitatea de grup. De asemenea, asigurați-vă că oferiți suficient timp pentru gândire atunci când adresați o întrebare. Mulți profesori așteaptă răspunsul doar o secundă. Dacă oferiți pînă în cinci secunde, permiteți elevilor mai rezervați să-și formuleze răspunsurile și să se mobilizeze pentru a răspunde.

Încurajați dialogul și ascultarea activă

Comunicarea din cadrul orelor trebuie să ajute la înțelegerea mai profundă a lucrurilor, la lărgirea orizontului / extinderea de viziuni, complexitatea tot mai avansată a gândirii, deschiderea spre schimbare. Dialogul necesită o ascultare reală, activă. Una dintre modalitățile de a dezvolta această abilitate este de a propune elevilor să parafrazeze punctul de vedere exprimat de colegi.

Utilizați metodologii de învățare activă

Elevii învață cel mai bine atunci când se implică activ în acest proces. Este important să le oferiți experiența diferitor tipuri de discuții: în perechi, cerc mic, panel, „acvariu”. De asemenea, strategiile de învățare activă pot fi utile în dezvoltarea empatiei și contestarea prejudecăților (de exemplu, prin joc de rol).

Valorificarea momentelor neplanificate (cu potențial) de învățare din viața școlară

În abordarea conceptelor specifice Educației Civice, precum valoarea diversității, drepturi și responsabilități, abilitatea de a negocia și a găsi soluții constructive la conflicte, este adesea util de apelat la situațiile reale care apar inevitabil în procesul de învățare. Aceste momente neplanificate oferă o mare șansă de dialog și de multe ori constituie unele dintre cele mai bune oportunități pentru aplicarea comportamentului civic și a valorilor democratice studiate, în propria experiență și în acțiuni desfășurate împreună cu ceilalți.

Elevii reacționează uneori la diversitatea de persoane sau opinii din clasă prin disconfort care se poate lua forma unor comentarii ofensatoare (porecle, ironizări etc.).

În abordarea unor astfel de incidente, profesorul trebuie:

- să intervină imediat pentru a opri orice comentariu discriminatoriu și să nu ignore situația, deoarece tăcerea poate fi interpretată ca acord și încurajare;
- să facă trimitere la regulile de comportament asupra cărora s-a convenit împreună cu clasa, într-o manieră calmă și fermă, astfel încât să nu provoace refuzul de a coopera al elevilor implicați în incident;
- să sprijine elevul care a fost ținta unui comportament discriminatoriu, menționând ceva pozitiv legat de trăsătura care a stat la baza incidentului, în funcție de ce este potrivit în contextul respectiv (de ex., în cazul în care s-a făcut haz de prenume, să spună că îl consideră frumos sau/și că multor oameni le-ar plăcea să-l poarte);
- să abordeze în cadrul activității în desfășurare sau să planifice activități de învățare prin care i-ar ajuta pe toți elevii să identifice ce anume le provoacă disconfort în legătură cu diferențele dintre oameni (o concepție greșită sau o prejudecată, informație insuficientă, lipsa abilității de control al emoțiilor ș.a.), să analizeze critic aceste presupuneri și să se refere la modul în care s-au simțit atunci când s-au aflat în situații de a fi jigniți sau discriminați.

Strategii didactice care contribuie la dezvoltarea competențelor de relaționare și civice

Metodele de predare-învățare au valențe diferite, în situații diferite, iar eficiența unei metode depinde, în mare măsură, de adecvarea sa la situația concretă de învățare.

Cadrele didactice care nu au beneficiat de formări calitative în domeniul aplicării metodelor interactive au de multe ori dificultăți în adecvarea metodelor la obiectivele și conținuturile lecției. De exemplu, fiind încurajați să utilizeze lucrul în grupuri mici, dar nefiind cu adevărat conștienți de beneficiile metodei (elevii exersează o comunicare activă, se ascultă reciproc, cooperează, negociază, iar datorită acestei implicări personale mai profunde, învață mai bine și conținutul), mulți profesori apelează la aceasta doar atunci când sunt inspectați.

Printre factorii care ar trebui să influențeze decizia noastră privind utilizarea unei metode sunt:

- Obiectivele educaționale
- Conținutul învățării
- Specificul clasei de elevi/ caracteristici ale elevilor
- Timpul disponibil
- Resursele materiale necesare
- Stilul/ capacitățile cadrului didactic de a utiliza o anumită metodă
- Specificul fiecărei metode (avantajele sale, limitele sau situațiile problematice pe care le-ar putea genera, gradul de dificultate în utilizare, potențialul în raport cu anumite tipuri de activități, cu anumite obiective și conținuturi).

DISCUȚIA STRUCTURATĂ

Discuțiile în sala de clasă au rolul de a stimula învățarea. Discuția oferă elevilor oportunități de a vorbi despre ideile și sentimentele lor și de a-și dezvolta viziunile despre sine și alții. Prin discuție pot fi consolidate o serie de abilități, cum ar fi: adresarea de întrebări, ascultarea activă, vorbirea pe rând, rezumarea punctelor de vedere ș.a. Atmosfera de încredere și de sprijin reciproc este crucială pentru ca elevii să se angajeze în discuții deschise.

Elevii trebuie să simtă că pot să împărtășească ceea ce gîndesc asupra diferitor subiecte. În același timp, declarațiile inexacte, jignitoare sau ostile ale elevilor trebuie să fie stopate și confruntate. Rolul profesorului în acest context este:

- să ofere ghidare cu privire la regulile pentru purtarea discuțiilor;
- să furnizeze un stimulente potrivit pentru generarea de discuții (exercițiu care implică activitate fizică, articol de ziar, material audio-vizual);
- să pună la îndoială exprimările nepotrivite ale elevilor într-un mod în care aceștia să se simtă în siguranță și respectați ca persoane.

Printre regulile de bază trebuie să se regăsească: respectul pentru toate opiniile, libertatea de a schimba propria opinie, în urma discuțiilor, excluderea comentariilor umilitoare sau celor generalizatoare („toți bapțiștii”, „toți orășenii”).

JOCUL DE ROL ȘI ACTIVITĂȚILE DE SIMULARE

Metoda jocului de rol este utilizată prin diferite tehnici: simulare, joc, dramatizare sau sociodramă. Prin simulări sunt „imitate” procese reale, dramatizările presupun redarea prin joc de rol a unei situații date, ale cărei roluri, desfășurare și final sunt cunoscute, iar sociodramele presupun explorarea, în mod spontan, a unei situații sau a unor relații sociale.

Jocurile de rol și simulare sunt utilizate pentru a oferi elevilor oportunitatea de a „trăi” o situație de viață reală într-un mediu sigur. Prin joc, anumite subiecte pot deveni relevante sau accesibile pentru elevi. Mai mult, elevul are posibilitatea de a lega mai ușor ceea ce învață de o situație concretă, astfel, conștientizând mai bine utilitatea și relevanța cunoștințelor și competențelor dobândite. Jocul de rol oferă un context prielnic pentru a înțelege că în viață cuvintele sau gesturile oamenilor pot fi diferite înțelese și pot avea consecințe diferite, că sentimentele, trăirile sau așteptările sunt diferite etc.

Exersînd într-o atmosferă neutră, elevii capătă încrederea necesară, care le va permite să aplice abilitatea în situații din viața reală. În afară de aceasta, metoda îi permite profesorului să observe în ce măsură elevii au însușit o abilitate și sunt gata să o folosească, precum și de ce suport mai au nevoie.

Eficiența acestei metode se datorează pregătirii sale riguroase, care nu este simplă. Jocul nu se organizează pentru că este amuzant, ci pentru că poate facilita înțelegerea unor situații, a unor relații, a implicațiilor unor acțiuni/ decizii etc. Aceasta înseamnă o prelucrare didactică a jocului de rol. Profesorul trebuie:

- să aleagă o temă/ aspect al temei bine încadrat/ delimitat și care este de natură să genereze o analiză, reflecție, discuții profunde;
- să pregătească atent descrierea rolurilor, informațiile relevante pentru abordarea subiectului și întrebări de reflecție;
- să rezerve suficient timp pentru explicarea sarcinilor, distribuirea rolurilor, pregătirea/ intrarea în rol, jucarea rolului și analiza lui;
- să acorde importanța cuvenită „ieșirii” din roluri a elevilor și discuției despre experiența acestora, prin care să se răspundă la întrebarea „ce învățăm de aici?”;
- să respecte alegerea elevului de a nu lua parte la un joc de rol și să găsească alte modalități de a-l implica în activitate (în observarea sau analiza jocului de rol).

STUDIUL DE CAZ

Studiul de caz înseamnă prezentarea unui eveniment sau a unei situații semnificative pentru a fi analizate, explorate și valorificate pentru învățare. În funcție de modul în care este gândită activitatea, profesorul prezintă oral sau împarte elevilor „studiile” scrise/ multiplicat. De asemenea, cazul poate fi vizionat sau ascultată relatarea, atunci când se recurge la filmarea sau la înregistrarea unui eveniment. Elaborarea materialului pentru studiul de caz necesită o atenție deosebită cu referire la relevanța cazului, detaliile oferite și implicațiile afective, emoționale ale unor situații, asemănarea cu situații ale unor participanți etc.

Profesorul explică sarcina de lucru, apoi lasă timp suficient participanților pentru a citi sau a reflecta asupra cazului și ghidează discuțiile pe baza cazului prezentat. Elevii ar putea primi o listă de probleme pe care să le discute după prezentarea cazului sau mai multe liste cu probleme diferite pe care să le discute în cadrul unor grupuri. Profesorul valorifică discuțiile elevilor, îi încurajează să sumarizeze, tragă concluzii, puncteze anumite aspecte etc.

Scopul studiilor de caz nu este de „a găsi vina” pentru unele situații, ci de a analiza, interpreta și oferi soluții sau alternative. Metoda studiului de caz oferă elevilor informații detaliate pentru a facilita analiza, reflecția, interpretarea și explicarea unor fenomene/ stări și le dezvoltă capacitățile de analiză, de interpretare, de evaluare a unor situații.

„Cazurile” de studiat pot fi reale sau imaginate. Atunci când se optează pentru cazuri „reale”, trebuie să avem grijă să nu dezvăluim sau să nu lăsăm să transpară identitatea persoanelor la care se face referire. Chiar și în cazurile imaginate, este de dorit ca acestea să fie cât mai neutre posibil. Analiza și discuțiile asupra cazului pot fi făcute în grupuri mici, cu întreaga clasă sau prin combinarea acestor două tehnici.

DEZBATEREA

Scopul utilizării acestei metode este de a stimula capacitatea elevilor de a ocupa o poziție față de un anumit subiect, de a-și exprima propriile opinii și a le argumenta în baza cunoștințelor și experienței lor personale, dar și de a învăța să asculte, să reacționeze și să respecte opiniile altora, care pot fi diferite de ale lor. Rolul cadrului didactic poate fi de a modera discuția (sau îl poate delega unui elev), dar în mod special, de a asigura echitatea și corectitudinea dezbaterii sub aspectul timpului acordat, al fundamentării pozițiilor și al argumentelor invocate de fiecare parte participantă.

Metoda dezbaterii are efect maxim atunci când elevilor li se oferă șansa de a aborda un subiect care prezintă pentru ei un interes real și aceștia dispun de timp și sprijin pentru a se pregăti de exercițiu (informații de bază, documentare pe baza articolelor de ziar/ reviste, site-urilor relevante etc.).

Dezbaterea se poate desfășura în două grupuri, „pro” și „contra”, sau frontal, cu condiția să fie formulate reguli ale dezbaterii. Cadrul didactic și elevii ar putea propune anumite puncte de discuție și dileme în cadrul unei teme mai largi, care ar stimula dezbaterea. Deplasarea prin sală

pentru a lua o poziție într-un spațiu special rezervat este o altă modalitate de organizare a dezbaterii. În acest caz, persoanele care își schimbă opiniile pe parcurs, se pot deplasa corespunzător. Mișcarea prin sală poate contribui la vizualizarea și acceptarea mai ușoară de către elevi a situațiilor incerte sau ambigui.

Una dintre dificultățile posibile în aplicarea metodei este determinată de tendința elevilor de a ocupa în mod rigid o poziție și a nu vedea valoarea punctelor de vedere alternative. O abordare utilă în această situație este de a propune elevilor să cerceteze și să prezinte un punct de vedere cu privire la o problemă, apoi să schimbe rolurile și să susțină punctul de vedere opus. În cele din urmă, grupul va încerca să ajungă la un consens cu referire la temă și să elaboreze un scurt raport în care să îmbine perspectivele de înțelegere a problemei. Acest exercițiu solicită elevilor să facă uz de abilitățile de a colabora, a înțelege și asuma o altă viziune.

MONITORIZAREA UNUI SUBIECT/ PROBLEME

Monitorizarea evoluției unui subiect este o metodă prin care elevii pot urmări și explora o temă/ problemă de care sunt interesați sau care este actuală la un moment dat (pe agenda publică). Făcînd apel la tehnici de cercetare, metoda monitorizării poate contribui la dezvoltarea competențelor de comunicare, lucru în grup, căutare, colectare și analiză a informațiilor. Un alt avantaj al metodei este aceea că permite abordarea diferențelor dintre fapte și opinii și a influenței atitudinilor părintoare asupra opiniei publice.

Unul dintre rolurile profesorului este să ajute elevii în elaborarea conceptului și pașilor pe care urmează să-i întreprindă și să-i încurajeze să apeleze la diverse surse de informare: ziare, rapoarte oficiale, emisiuni de televiziune, opinia experților, opinia membrilor comunității, inclusiv a altor copii (consultați Ghidul de monitorizare a drepturilor copilului la www.childrights.md).

Analiza și lucrul asupra prezentării rezultatelor este o etapă importantă a metodei, care poate lua timp. Rolul profesorului este să asiste grupul de elevi în formularea de constatări și alegerea tehnicii de prezentare a informațiilor (raport scris, grafice și diagrame, poster, comunicare orală ș.a.).

Metoda este valoroasă și datorită împuternicirii elevilor să depășească spațiul școlii, să cunoască comunitatea și să o influențeze. Transmiterea rezultatelor monitorizării actorilor sociali vizați de teme și problemele cercetate constituie o continuare logică a activității elevilor, care oferă semnificații și relevanță procesului de învățare.

TEHNICI DE LUCRU CU FOTOGRAFII ȘI IMAGINI

O imagine sau o fotografie poate fi un mod de a stimula interesul pentru un subiect, în special în cazul în care imaginea este ușor ambiguă sau provocatoare. Elevii pot fi invitați să reflecte și să analizeze: cine poate fi autorul imaginii/ fotografiei, unde a fost făcută, ce se întâmplă în momentul în care fotografia a fost realizată, ce a urmat etc. rolul profesorului este să se asigure că imaginile alese sunt relevante pentru viața copiilor și să evite utilizarea imaginilor care ar putea consolida prejudecăți sau stereotipuri prezente în grup.

Elevii pot fi, de asemenea, invitați să descrie prin desene, colaje, fotografii sau imagini din media propria lor înțelegere a unei probleme. Pe de o parte această tehnică are avantajul de a pune în valoare diferite tipuri de inteligențe, în același timp, este foarte important să fie apreciate eforturile tuturor elevilor, indiferent de capacitățile lor artistice.

Utilizarea exercițiului „stop-cadru” este un alt mod eficient de a folosi imagini pentru explorarea diferitor experiențe, perspective și atitudini. În baza unui text, profesorul propune elevilor aranjați în grupuri mici să aleagă o linie de subiect și să creeze din corpurile lor o imagine statică prin care să reflecte ceea ce se întâmplă în istorie. Atingând umărul unuia dintre elevi, profesorul îi face semn să verbalizeze gândurile și trăirile personajului pe care îl reprezintă. Gama de atitudini și idei care apar pot constitui un bogat subiect de discuție.

În funcție de posibilitățile tehnice, elevii pot fi invitați să facă poze prin care să-și redea viziunile asupra temei abordate. „Foto-vocea” este o cale de a povesti prin fotografie și îi ajută pe copii să arate prin imagini ceea ce cred. Pentru a se asigura că fiecare fotografie este înțeleasă așa cum a fost gândită de copii, ea ar putea fi însoțită de câteva cuvinte de-ale autorului.

Un asemenea exercițiu poate dura câteva săptămâni sau luni. Grupul de elevi va decide dacă abordează aceeași temă, câteva teme sau fiecare copil va selecta domeniul despre care vrea să transmită celorlalți un mesaj. Rolul profesorului este să organizeze mai multe discuții pentru facilitarea procesului de elaborare a ideii și istoriei fotografiilor. Aceasta ar fi o bună ocazie pentru elevi să învețe mai multe tehnici de creare a fotografiilor bune. Organizarea unei expoziții ar contribui la aceea ca „Foto-vocile” copiilor să fie auzite de cât mai multe persoane.

TEHNICI ALE ÎNVĂȚĂRII PRIN COOPERARE

Printre strategiile învățării prin cooperare sunt: „Turul galeriei”, „Mozaicul”, „Caruselul”, „Cerc interior – cerc exterior”, „Amestecă, îngheață, formează perechi” ș.a. Specific acestor metode este faptul că stimulează și dezvoltă învățarea și lucrul în perechi sau în grupe mici de elevi, facilitând astfel comunicarea, relaționarea, colaborarea și sprijinul reciproc pentru rezolvarea unor probleme sau pentru explorarea unor teme noi, ceea ce duce la cunoașterea dintre elevi, înțelegerea și acceptarea reciprocă.

Învățarea prin cooperare oferă elevilor oportunitatea de a lucra îndeaproape cu diferiți copii. În grup, trebuie să aibă loc o interacțiune frecventă, semnificativă și pozitivă, în care

diversitatea de aptitudini și capacități a diferitor membri ai grupului este adusă în prim-plan și recunoscută. Un astfel de contact interpersonal, indiferent de conținutul vizat, s-a dovedit a fi un eficient spațiu de învățare al competențelor sociale, atunci când sunt utilizate strategii de învățare bazate pe grupuri mixte.

La fel cum disponibilitatea unei cărți nu poate garanta că omul va începe să citească, doar plasarea împreună a elevilor nu asigură exersarea unei competențe, în acest caz – cea de a activa împreună. Înainte de a propune asemenea tehnici de lucru, rolul profesorului este să se asigure că elevii au suficiente ocazii pentru a aprecia importanța și a-și dezvolta abilitățile care să le permită să lucreze constructiv, ca parte a unui grup. Acestea includ:

- comportamente specifice de cooperare/ interacțiune, cum ar fi: adresarea de întrebări, ascultarea activă, exprimarea clară a opiniei, formularea și prezentarea de argumente, capacitatea de a conduce, luarea de decizii, încrederea, etc.;
- reguli și norme de lucru în grupuri, cum ar fi: respectarea cerințelor activității/ sarcinii, contribuția fiecărui membru, angajarea în planificarea și evaluarea activității, oferiți de feedback constructiv, activarea în diferite roluri (facilitator, înregistrarea ideilor/ reprezentarea grafică, utilizarea echipamentului, monitorizarea eficienței în timp ș.a.);
- abilități specifice pentru rezolvarea conflictelor, cum ar fi: recunoașterea valorii diferitor puncte de vedere, administrarea emoțiilor, separarea opiniilor/ ideilor de persoane, identificarea intereselor comune și a oportunităților de soluționare reciproc avantajoasă a neînțelegerilor.

În organizarea activităților bazate pe învățarea prin cooperare, rolul profesorului este să se asigure că sarcinile pe care le oferă conțin oportunități pentru toți elevii să contribuie în mod pozitiv, astfel încât nimeni să nu fie inclus formal în grup. Esența acestor tehnici este că membrii grupului se bazează pe ceilalți pentru a-și îndeplini scopurile, fiecare având responsabilitatea să aducă o contribuție unică la eforturile comune datorită resurselor sau responsabilităților derivate din sarcină și să se asigure că fiecare coleg din grup va beneficia de această contribuție. În acest proces, copiii se ajută unii pe alții să învețe, împărtășindu-și ideile, explică ceea ce știu celorlalți, discută fiecare aspect al temei pe care o au de rezolvat împreună.

S-ar putea să fie necesar suportul profesorului pentru a maximiza cooperarea și incluziunea, prin monitorizarea rotației sarcinilor și responsabilităților, realizate de toți copiii din clasă.

LISTĂ DE VERIFICARE PENTRU ASIGURAREA RESPECTĂRII PRINCIPULUI NONDISCRIMINĂRII ȘI PARTICIPĂRII TUTUROR COPIILOR

Ideile de mai jos au fost dezvoltate de un grup de profesori de educație civică în calitate de criterii sau indicatori în planificarea, elaborarea, desfășurarea și evaluarea activităților de învățare la Educația Civică, prin care este abordată și asigurată incluziunea elevilor.

Legate de conținut. Activitățile de învățare/ sarcinile propuse copiilor:

1. sunt bazate pe necesitățile reale, capacitățile și interesele copiilor
2. valorizează fiecare copil, se bazează pe încredere în resursele, potențialul, capacitățile și abilitățile fiecărui copil
3. dezvoltă competențe necesare/ utile, relevante pentru contextul și viața reală ale copiilor și rolurile/ responsabilitățile pe care le au ei acasă, la școală, în cercul de prieteni ș.a.
4. abordează constructiv/ pozitiv, inclusiv verbal, cu respect și fără judecăți de valoare, fiecare copil și toți membrii familiei acestuia, indiferent de situația sau dificultățile prin care trec la moment
5. oferă oportunități pentru a manifesta respect față de propria identitate și identitățile altor persoane
6. implică copiii în identificarea și soluționarea propriilor dificultăți și în luarea deciziilor care afectează diverse aspecte ale vieții lor
7. contribuie la înțelegerea de către copii a modului în care implicarea lor îi ajută să devină parte a clasei, a diferitor grupuri, a comunității și la pregătirea lor să se descurce cu aceste roluri

Legate de proces. Strategiile didactice:

8. oferă oportunități de implicare/ participare pentru toți copiii, încurajând și exprimarea, afirmarea celor mai dezavantajați copii
9. ajută copiii să se cunoască și să se descopere permanent pe sine, să-și cunoască colegii, să-și pună întrebări și să clarifice diverse aspecte legate de sine și de alții
10. se axează pe interacțiuni dintre copii care pun în valoare experiența fiecăruia, împărtășirea de sentimente, gânduri, opinii, formularea de lecții învățate, ceea ce contribuie la îmbogățirea identităților tuturor
11. permit/ asigură formularea și exprimarea individuală a gândurilor, atitudinilor, opiniilor și împărtășirea acestora după următorul algoritm: individual – perechi – grup mic – grup mare (clasa)

12. contribuie la crearea unei atmosfere de acceptare și respect pentru opiniile și empatizare cu stările emoționale exprimate de copii și adulți
13. sunt potrivite pentru subiectul discutat, contextul/ situația din clasă, vârstele, capacitățile, experiențele de viață, stările emoționale ale copiilor
14. oferă copiilor posibilități să aleagă, să decidă ce aspecte, cât anume, cui din clasă dezvăluie/ spun despre sine, fără a fi forțați să vorbească despre lucruri, elemente, experiențe personale sau ale familiei despre care nu vor, nu se simt bine/ confortabil sau pregătiți să vorbească
15. oferă oportunități de a formula *feedback*, a exprima opinii, a exercita luarea de decizii cu referire la diverse aspecte din clasă: utilitatea activităților, procesul de lucru ș.a.
16. rezervă și oferă copiilor timp suficient pentru reflecție, exprimare, analiză, concluzionare

Legate de comportamentul profesorului în relația cu copiii:

17. observă fiecare copil, cu identitatea sa proprie, chiar dacă are impresia că este singurul în clasă cu o anumită caracteristică, fără a omite/ neglija nici un copil
18. descrie/ formulează în termeni comportamentali neutri, fără a judeca sau eticheta orice acțiune/ comportament a altor persoane și îi învață/ încurajează pe elevi să se exprime în același mod
19. implică familiile copiilor și alți parteneri în organizarea activităților de învățare
20. pune în discuție fiecare caz de etichetare, prejudecată, stereotip utilizate de către copii, părinți, alți membri ai comunității, fără a spune nume concrete, pentru a analiza felul în care se formează prejudecățile, a clarifica faptul că la bază stă o generalizare greșită, nu informații veridice, aceasta contribuind la diminuarea și combaterea stereotipurilor existente despre copii și adulți
21. intervine pentru a stopa orice comportament discriminatoriu față de fiecare copil din clasă produs în cadrul școlii (la ore, la pauze, la ședințele metodice, la ședințele cu părinții și îngrijitorii copiilor ș.a.)
22. ține cont de *feedback*-ul oferit de copii despre activitățile organizate și procesul de lucru, propunerile și sugestiile acestora

PROIECTE DIDACTICE PENTRU VALORIZAREA DIVERSITĂȚII

Proiect didactic I

Disciplina: Educația civică

Clasa: a V-a

Subiectul lecției: Puncte tari, puncte slabe

Subcompetențe: Definirea identității, unicității și a diferențelor umane

Obiective operaționale:

La sfârșitul lecției, elevii vor avea capacitatea:

- Să identifice 3 caracteristici pozitive și 3 caracteristici negative despre sine;
- Să comunice unei persoane de încredere despre caracteristicile personale;
- Să stabilească care dintre punctele slabe intenționează să la transforme în puncte tari;
- Să descrie acțiuni pentru a transforma un punct slab în unul puternic.

Strategii didactice : asaltul de idei, explicația, lucrul individual, lucrul în perechi, discuția dirijată

Desfășurarea activității:

Etapele lecției	Timp aprox.	Activitatea profesorului și a elevului	Tehnici utilizate
Evocare	3 min.	1. Scrie pe tablă semnele + și – , întrebând elevii cu ce le asociază când le văd. Încurajează elevii se furnizeze cât mai multe idei. 2. Anunță că la această lecție vom utiliza aceste semne cu referire la caracteristicile umane, vom vorbi despre noi cu ajutorul acestora.	Asaltul de idei
Realizarea sensului	20 min.	1. Roagă elevii să deschidă o pagină curată în caiet și să scrie la mijlocul părții de sus Puncte tari, Puncte slabe. Mai jos, în mod arbitrar, pe această pagină să facă 3 semne de plus și 3 semne de minus. Numărul de + și – trebuie să fie identic. 2. Spune elevilor să scrie în dreptul fiecărui semn plus o caracteristică despre sine pe care o consideră pozitivă/ punct tare, iar sub semnul minus o caracteristică despre sine mai puțin pozitivă/punct slab. Asigură elevii că ceea ce fac ei este ceva personal și dacă doresc, vor putea împărtăși reflecțiile personale cu cineva din clasă. 3. Invită copiii să se apropie de un coleg pentru a putea împărtăși punctele tari și punctele slabe și pentru a stabili pe care dintre punctele slabe intenționează să le transforme în puncte tari. Încurajează elevii să stabilească niște acțiuni concrete în acest proces și cum se pot ajuta unii pe alții. 4. Discută cu toți elevii despre experiența prin care au trecut în timpul orei.	Explicația cu demonstrare pe tablă Lucrul individual Observația și susținere emoțională pentru elevii mai retrași Lucrul în perechi
Reflecția	15 min.	1. Formulează întrebări pentru a ajuta copiii să reflecte	Formularea de

		<p>asupra sarcinii individuale și celor discutate în perechi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cum vă simțiți după acest exercițiu? • Cum a fost să vă identificați punctele tari și punctele slabe? • Ce a fost mai ușor să identificați: punctele tari sau pe cele slabe? • Ați întâlnit oameni care au doar puncte tari și oameni care au doar puncte slabe? • La ce ne ajută punctele noastre tari? • Ce ne spun despre noi punctele slabe? • În ce măsură v-a fost utilă discuția cu colegul/ colega? • Ce ați descoperit în timpul discuției cu colegul de clasă? • Cum pot fi transformate punctele slabe în puncte tari? • Cu cine putem vorbi despre caracteristicile noastre? • Cine este o persoană de încredere? <p>2. Invită elevii să formuleze lecții învățate în urma acestei experiențe.</p> <p>3. Formulează concluzii cu referire la faptul că fiecare om are și puncte tari, și puncte slabe, nu există oameni doar cu puncte forte sau doar cu slăbiciuni. Punctele slabe pot fi transformate în puncte tari și noi ne putem ajuta unul pe altul în acest proces.</p>	<p>întrebări și ascultarea activă</p> <p>Discuție dirijată</p>
Extindere	7 min.	<p>Spune elevilor să discute cu părinții lor despre cum ei văd punctele lor puternice și slabe și să compare cu ceea ce au dedus ei despre sine.</p> <p>Explică pașii necesari în elaborarea unui plan individual de acțiuni pentru a schimba un punct slab în unul puternic:</p> <p>Ce voi face? Determinarea scopului: Cum voi face? Ce acțiuni voi întreprinde Cu ce voi face? De ce resurse am nevoie Când îmi voi da seama că am realizat scopul? Rezultatul final</p>	Explicația cu exemplificare

Proiect didactic II

Disciplina: Educația civică

Clasa: a VI-a

Subiectul lecției: Toți diferiți, toți egali

Subcompetențe: Aplicarea în familie/ clasă/ școală a limbajului de acceptare și înțelegere reciprocă

Obiective operaționale:

La sfârșitul lecției, elevii vor avea capacitatea:

- Să enumere 3 caracteristici prin care ar demonstra că oamenii sunt diferiți;
- Să enumere 3 caracteristici prin care ar demonstra că, în același timp, oamenii sunt egali;
- Să argumenteze alegerea făcută;
- Să accepte cu respect opinii diferite exprimate de colegi, semeni și adulți;
- Să formuleze consecințe ale opiniilor despre oameni, bazate pe zvonuri și felul cum arată.

Strategii didactice: explicația, lucrul individual, lucrul în grupuri mici, fișa de lucru, discuția dirijată

Mijloace didactice: o sacoșă cu pietricele sau clame de culori diferite, sau alte obiecte aproximativ identice, pentru fiecare elev.

Desfășurarea activității:

Etapele lecției	Timp aprox.	Activitatea profesorului și a elevului	Tehnici utilizate
Evocare	7 min.	<p>1. Trece pe la fiecare elev cu o sacoșă în care sunt tot atâtea clame sau pietricele câți elevi sunt în clasă. Roagă elevii să extragă câte un obiect, menționând că este noul lor amic și îi invită să se cunoască între ei timp de 1 minut.</p> <p>2. Întreabă elevii cum ar putea prin cuvinte să-și caracterizeze amicii și notează câteva idei pe tablă. În timpul notării cuvintelor cheie pe tablă, adresează întrebări de genul: de unde știi ca este bun sau ca este alb, sau că este harnic, sau că este sincer sau că se descurcă bine în viață. Ce v-a împiedicat să vă cunoașteți mai bine, mai aprofundat?</p> <p>3. Sumarizează prin aceea că de multe ori facem concluzii despre un om fără a-l cunoaște personal, din auzite sau din privire și acest lucru face să nu ne înțelegem între noi.</p>	<p>Explicație</p> <p>Lucrul individual</p> <p>Scrierea ideilor pe tablă și adresarea de întrebări</p>
Realizarea sensului	13 min.	<p>1. Anunță elevii că au fost premiați să participe la o tabără internațională la munte, pentru 10 zile, și vor sta în corturi. Corturile sunt de 4 persoane și au dreptul să-și aleagă 3 colegi de cort din lista cu copii, care au dat acordul să participe. Asigură liniștea în sala de clasă și lucrul individual.</p> <p>2. Împarte elevii în 4-5 grupuri mici și îi roagă să împărtășească lista personală. După câteva minute de discuție, spune elevilor că acum sunt rugați să ajute organizatorii taberei să repartizeze toți participanții, inclusiv ei, în total 16 la număr, în corturi a câte 4 persoane. Este important să se ajungă la un consens în grupuri, dar dacă cineva nu este de acord, va avea posibilitatea să-și</p>	<p>Lucrul individual cu fișa de lucru „Lista copiilor”.</p> <p>Lucrul în grupuri mici și observația</p> <p>Prezentarea</p>

		<p>expună punctul de vedere.</p> <p>3. Invită toți elevii să asculte rezultatul discuției în grupurile mici și insistă de fiecare dată asupra criteriilor după care au fost repartizați copiii în corturi.</p> <p>4. După ce toate grupurile au prezentat, întreabă elevii care copii au fost cel mai ușor repartizați și care mai dificil, precum și în ce mod au determinat locul lor în corturi.</p>	<p>rezultatelor și scrierea acestora pe tablă</p>
Reflecția	15 min.	<p>1. Formulează întrebări pentru a ajuta copiii să reflecte asupra sarcinii individuale și celor discutate în grupurile mici:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cum vă simțiți după acest exercițiu? • Când a fost mai ușor să decideți: individual sau în grupurile mici? • Ce criterii au stat la baza deciziilor voastre? • Ce obstacole ați întâlnit în procesul de repartizare a copiilor în corturi? • V-ați gândit cum s-ar fi simțit acești oameni dacă ar fi auzit discuțiile voastre? • Cum v-ați fi simțit voi, dacă ați fi fost în așa mod aleși de amicii voștri? • În realitate cum se întâmplă repartizarea în camere sau în tren? • Prin ce ne asemănăm noi, oamenii? • Prin ce suntem unici? • Prin ce suntem egali? • În ce mod ne ajută faptul că suntem diferiți, dar și unici? <p>2. Invită elevii să formuleze lecții învățate în urma acestei experiențe.</p> <p>3. Accentuează cele spuse de elevi despre faptul că a fi unic în felul tău nu te împiedică să stabilești relații pozitive cu cei din jurul tău. Dimpotrivă: aceste diferențe ne fac să fim mai bogați, mai uniți, mai interesați unul pentru altul și doar prin comunicare directă, activități în comun, relații de prietenie ne putem descoperi și completa reciproc.</p>	<p>Formularea de întrebări și ascultarea activă</p> <p>Discuție dirijată</p>
Extindere	5 min.	<p>1. Întreabă elevii dacă sunt curioși să vadă prin ce sunt ei, fiecare, diferit și egal în același timp.</p> <p>2. Roagă elevii să pregătească pentru lecția viitoare un colaj despre unicitatea personală cu titlul „Eu = diferit + egal”, confecționat din ziare, reviste sau orice alte materiale reciclabile, numai nu noi.</p>	Explicația

Lista copiilor care vor participa la campamentul internațional „Toți diferiți, toți egali!”

1. Un copil moldovean stabilit de 10 ani cu părinții în Italia.
2. Un copil care învață pe note de 5 și 6.
3. Un copil din Marea Britanie care poartă adidași ca și ai tăi.
4. Un copil ce poartă ochelari cu lentilă groasă.
5. Un copil din Moscova care vorbește doar limba rusă.
6. Un copil la cărucior.
7. Un copil din România, adventist de ziua a șaptea.
8. Un copil turc timid, care locuiește în Germania.
9. Un copil din Afganistan fără o mână.
10. Un copil cu pistrui pe față, care ascultă permanent muzică în căști.
11. Un copil obez din SUA.
12. Un copil de etnie rroma cu inel și brățară de aur.
13. Un copil din Suedia orb, însoțit de un câine ghid.
14. Un copil din Tiraspol care locuiește, împreună cu patru frați de-ai săi, la bunica.
15. Un copil din Japonia care este olimpic internațional la informatică.

Proiect didactic III

Disciplina: Educația civică

Clasa: a VII-a

Subiectul lecției: Cum mă văd eu, cum mă văd alții?

Subcompetențe: Modelarea comportamentelor proprii în raport cu persoane asemănătoare și diferite

Obiective operaționale:

La sfârșitul lecției, elevii vor avea capacitatea:

- Să reprezinte unicitatea printr-o sculptură nonverbal;
- Să identifice calități care le exprimă unicitatea;
- Să enumere cauzele ce stau la baza percepției denaturate despre alte persoane;
- Să identifice rolul comunicării la percepția unor lucruri.

Strategii didactice: explicația, lucrul individual, lucrul în perechi, discuția dirijată, demonstrația, discuția euristică

Desfășurarea activității:

Etapele lecției	Timp aprox.	Activitatea profesorului și a elevului	Tehnici utilizate
Evocare	3 min.	Energizant „Salut pe cei care... - au dispoziție bună - au admirat natura în drum spre școală - iubește părinții etc.” Copiii care cred că enunțul se referă la ei se ridică în picioare, ceilalți îi aplaudă.	Salut pe cei care...
Realizarea sensului	7 min.	Imaginea. 1. Profesorul arată imaginea 1. 2. Copiii sunt rugați să fie atenți la imaginea propusă și să spună ce văd. (răspuns posibil: vor considera că o vacă trece în spatele gardului). 3. Se arată imaginea a 2-a. 4. Copiii spun ce imagine este de fapt. (un grădinar se apleacă spre trandafirii săi). Debriefare: - Ce v-a împiedicat să vedeți o imagine clară? - Ce ne spune această activitate despre percepție? - Cum pot fi schimbate percepțiile noastre?	Lucrul individual Discuție dirijată
Reflecția	20 min.	Sculptura identității mele. 1. Spune elevilor să se gândească la un aspect individual pe care ar dori să-l exprime și propune să facă o sculptură. Drept „materiale de construcție” pot servi orice obiecte pe care le are la dispoziție, unele detalii le poate reprezenta prin desen, poate face și el parte din sculptură. 2. Se împart elevii în perechi. 3. Propune elevilor să-și imagineze o călătorie la expoziția de sculpturi, unde perechile își vor prezenta lucrarea.	Lucrul individual Lucrul perechi

	10 min.	<p>4. Perechile încearcă pe rând să determine mesajul pe care a vrut să-l transmită sculptorul, fără a primi vreo informație pe cale verbală.</p> <p>5. Dacă este dificil să se identifice nonverbal ce reprezintă sculptura, se permite să i se pună sculptorului 3 întrebări.</p> <p>Debriefare:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cum v-ați simțit în calitate de sculptor? - A fost greu să alegeți detalii pentru sculptură? - V-a plăcut mesajul colegului despre sculptura voastră? - V-a fost ușor să descoperiți ce a intenționat colegul să prezinte la expoziție? - Ce obstacole ați întâlnit în procesul de cunoaștere a colegului? - Ce rol joacă cuvântul atunci când vrei să percepi un lucru? - Cum percepția altora ne face să ne schimbăm? - Merită oare să ne schimbăm? 	Discuție euristică
Extindere	5 min.	<p>Fiecare copil primește o listă de adjective grupate în perechi opuse:</p> <p>vesel/trist, curajos/temător, curios/nepăsător, harnic/leneș, optimist/pesimist, conștiincios/delăsător, agitat/relaxat, sociabil/retras, prietenos/rezervat, amabil/nepoliticos, darnic/zgârcit, sever/indulgent, serios/glumeț, ascultător/obraznic, cuminte/neastâmpărat, puternic/slab, atent/neatent, răbdător/nerăbdător.</p> <p>Rugați copiii să ia două foi și să traseze în mijlocul lor un cerc și să se deseneze înăuntrul lui. Pe marginea foilor să desene sau să scrie membrii familiei și să unească de cerc printr-o linie. Important e că prima foaie se va numi „Cum cred că mă văd ...” în acest caz copilul va selecta adjectivele din listă propusă așa cum crede el că îl văd membrii familiei. A doua foaie se va numi „Cum ei de fapt mă văd...” în acest caz vor ruga membrii familiei să selecteze din lista propusă cum îl văd ei. Comparând foile va face o concluzie.</p>	Explicația

Proiect didactic IV

Disciplina: Educație civică

Clasa: VII

Subiectul lecției: Importanța autoeducației și autoanalizei pentru modelarea relațiilor interumane

Subcompetențe: modelarea comportamentului propriu în raport cu persoane asemănătoare și diferite

Obiective operaționale: la finele orei elevii vor fi capabili să-și autoevalueze propria viziune și atitudine față de discriminarea anumitor persoane și să-și propună unele lucruri ce țin de schimbarea acestora

Strategii didactice: Jocul didactic , discuție ghidată , lectură individuală

Desfășurarea activității:

Etapele lecției	Țimp aprox.(min.)	Activitatea profesorului și a elevului	Tehnici utilizate
Evocare	20	<p>1. Prof. explică condițiile desfășurării activității Activitatea se desfășoară pentru a defini noțiunea de discriminare. În urma unei discuții ghidate se clarifică noțiunea de discriminare.</p> <p>2. Copiii sunt invitați la o „Recepție” A. Fiecare trebuie să-și amintească un caz din propria experiență când a fost discriminat și să-l împărtășească altor 2 – 3 colegi. B. Copiii formează un cerc mare și împărtășesc 2 – 3 cazuri de discriminare din cele auzite de la colegi, cazuri care i-a impresionat mai mult C. Elevii vor lua de pe „masa cu bucate” „un tacâm” cu patru întrebări la care vor acumula răspunsuri de la mai mulți colegi</p> <ul style="list-style-type: none"> • care credeți că sunt cauzele discriminării? • care credeți că sunt consecințele discriminării ? • care credeți că sunt criteriile discriminării / ce lucruri facilitează discriminarea? • ce ați propune pentru preîntâmpinarea discriminării <p>D. Se discută în grupul mare aflând opiniile elevilor la fiecare întrebare.</p>	<p>Joc didactic „Străinii”</p> <p>Discuție ghidată</p> <p>Joc didactic „La recepție”</p>
Realizarea sensului	5	<p>1. Elevii mai iau „un tacâm” cu răspunsurile teoretice la cele patru întrebări și sunt rugați să selecteze lucrul cel mai important din toată informația primită și să argumenteze alegerea.</p>	Lectură individuală

Reflecția	15	<ol style="list-style-type: none"> 1. Profesorul explică condițiile desfășurării activității. 2. După activitate se realizează debriefarea. Discuția va fi orientată la cazuri concrete de discriminare, cauzele acestora, consecințele și posibile acțiuni de preîntâmpinare. 3. Elevii își vor expune în scris atitudinea personală față de diverse persoane cu probleme de sănătate / sociale și dacă este cazul: ce ar putea face pentru a schimba unele lucruri de viziune personală. 	Jocul didactic „Papucii”
Extindere	5	<ol style="list-style-type: none"> 1. Elevii vor fi rugați să discute cu părinții despre subiectul abordat și să identifice trei lucruri care pot fi schimbate în familie la tema: discriminarea. 	

Proiect didactic V

Disciplina: Educație civică.

Clasa: VI

Subiectul lecției: Dreptul la identitate.

Subcompetențe: Caracterizarea propriei persoane în baza elementelor ce ne formează identitatea.

Obiective operaționale:

La sfârșitul lecției, elevii vor avea capacitatea:

1. Să identifice mai multe elemente ale propriei identități.
2. Să mărturisească despre unele lucruri legate de propria identitate.
3. Să conștientizeze importanța identității pentru fiecare persoană în parte.

Strategii didactice: lucrul în perechi, lucrul individual, lucrul cu fișa, discuția dirijată.

Desfășurarea activității:

Etapele lecției	Țimp	Activitatea profesorului și a elevului	Tehnici utilizate
Evocare	5 min.	1.Elevii formează perechi cu colegii cu care se cunosc mai puțin și se prezintă unul altuia, punînd accent pe lucruri cu care cred că-l vor interesa pe coleg, pentru a avea pe parcurs o relație mai apropiată.	Lucrul în perechi.
Realizarea sensului	20 min.	1.Se distribuie fișa de lucru, unde în centru fiecare își scrie numele său, iar de la el desenează patru cercuri-satețiți în care scrie elementele propriei identități pe care le consideră cele mai importante cînd se autodefinesc și anume aceste calități vor să le comunice colegilor. 2.Se formează grupuri mici și împărtășesc cele expuse. 3.Apoi, cu un plus (+) indică calitatea care se referă la un moment din viață cînd s-au simțit mândri și cu minus (-) calitatea cu care s-au simțit răniți. 3.Lucrul asupra fișelor căpătate. Se compară calitățile selectate cu semnul plus și minus de către participanți, unde poate fi observat că la diferiți elevi aceeași calitate poate avea semn diferit. Discuții cu elevii din ce cauză s-a întîmplat așa. 4.Pentru a înțelege mai bine etapa a treia de lucru, elevii vor comunica un stereotip asociat cu unul din elementele indicate de pe fișă care le compun identitatea, dar prin care imaginea le este percepută greșit. De ex. în partea de jos a fișei scrie propoziția: Sînt dintr-o familie numeroasă,dar nu și vulnerabilă. Discuție cu elevii despre faptul	Lucrul individual cu fișa. Susținerea emoțională a elevilor. Autoformarea încrederii de sine pentru a avea o identitate pozitivă.

		<p>că stereotipul propriu și al celor din jur are o influență mare asupra formării identității persoanei.</p> <p>5. Se explică că identitatea nu ține doar de modul în care noi ne percepem, ci și de modul cum ceilalți ne identifică.</p>	
Reflecția	15 min.	<p>1. Se formulează întrebări pentru a susține elevii să reflecte asupra celor discutate.</p> <p>1. Cum vă simțiți cu calitatea ce ați indicat-o cu minus?</p> <p>2. Dar cu ce-a cu plus?</p> <p>3. De ce crezi că te-ai simțit așa?</p> <p>4. Cum influențează această calitate asupra formării tale ca personalitate?</p> <p>5. Cu ce nu ești de acord?</p> <p>5. Ce calități ai modifica / aici se pune accent că calitățile moștenite nu le putem schimba/și la ce a-i vrea să ajungi în final?</p>	Discuție dirijată.
Extindere	5 min.	<p>Elevii să mediteze că identitatea unui om nu poate fi rezumată într-o etichetă și nu este corect să-i judecăm în funcție de părerile noastre. Pentru aceasta elevii trebuie:</p> <p>1. să descopere părțile forte ale colegilor printr-o comunicare mai bună, mai frumoasă ca de obicei.</p>	Explicație cu propriul model adus elevilor.

Proiect didactic VI

Disciplina: educația civică

Clasa: VII

Subiectul: Prejudecăți și stereotipuri: manifestări și efecte

Modulul: Omul – ființă socială

Subcompetența: Modelarea comportamentelor proprii în raport cu persoane asemănătoare și diferite;

Obiectivele operaționale:

O1 - Să definească termenii de „prejudecată, stereotip” analizând dicționarul explicativ;

O2 - Să determine căile de depășire a prejudecăților și a stereotipurilor;

O3 –Să aprecieze propria contribuție la depășirea stereotipurilor și a prejudecăților;

Metode și procedee: lucrul în grup, asalt de idei, miniprelegerea, explicația, discuția, păstrează ultimul cuvânt pentru mine.

Mijloace didactice: Manual de educație civică, ghidul de educație civică, maxime și cugetări, fișe, dicționarul explicativ.

Forme de evaluare: frontală, în grup, individuală

Desfășurarea activității:

Evenim. Instruct.	Activitatea profesorului	Activitatea elevilor	Tehnologii didactice
Evocare 5 min.	Salutul profesorului și notarea frecvenței elevilor. Prezentarea prin intermediul calităților caracteristice începând cu inițiala prenumelui profesorul dă exemplu transmițând ghemul de ață: Marina-mărinimoasă, melancolică, Ana-amabilă, ageră... Ghemul va merge din mână din mână elevii cunoscându-se mai bine aflând ceva nou.	Salutul elevilor pregătirea celor necesare	Conversația euristică Ghemul de ață
Realizarea sensului 10 min	Clasa e împărțită în două grupuri și se propun spre analiză termenii cheie: prejudecată, stereotip Se face o comparație cu dicționarul și manualul.	Elevii vor nota în caiet și pe un poster toate sinonimele, antonimele; Vor elabora o „definiție”	Activitate în grup
3 min	Miniprelegere despre originea prejudecăților și stereotipurilor. Un stereotip este o anumită convingere (credință, opinie) care asociază un întreg grup de oameni cu anumite trăsături. Există o mulțime de asemenea credințe stereotipe: „Toți țiganii sunt șmecheri, leneși și hoți”; „Toți ungurii sunt șovini, înfumurați și iredentiști”; „Toți rușii sunt bețivi, cruzi și sentimentali”; „Toți englezii sunt flegmatici, snobi și pragmatici”; japonezii sunt harnici, sportivii nu	Ascultă informația prezentată de profesor	Minipreleger e

	<p>prea inteligenți, bibliotecarii tăcuți, contabilii plicticoși, profesorii pedanți etc.</p> <p>Prejudecata este o atitudine negativă (predispoziție acțională) de a limita, restrânge sau de a respinge contactele cu anumite persoane luând în calcul doar apartenența lor la anumite categorii (etnice, naționale, anumite categorii defavorizate etc.)</p>		
7 min	<p>Clasa este împărțită în 6 echipe. Fiecare echipă va iniția o discuție la unul din subiectele propuse și vor scrie 3 idei :</p> <ul style="list-style-type: none"> -Toți copiii sînt neastîmpărați; -Niciodată nu spune NU; - Fetele nu știu să joace fotbal; -Toate produsele aduse de peste hotare sînt de calitate; -Femeile sînt ființe slabe; -Bătrînii cred că în tinerețe au fost mai buni decît tinerii de azi. <p>Factorii de care depinde răspîndirea stereotipurilor și prejudecăților. Profesorul completează: superstiții, incultură, frica, deprinderile etc.</p>	<p>3 idei vis a vis sarcina aleasă;</p> <p>1.De ce au scris aceste idei.</p> <p>Elevii explică de ce au scris anume aceste idei.</p> <p>1.De ce în societatea noastră apar (au apărut) stereotipuri, prejudecăți</p>	<p>Activitate în grup</p> <p>Discuție dirijată</p> <p>Asalt de idei</p>
8 min	<p>Analiza studiului de caz „Să fim atenți cu judecata noastră”</p>	<p>Lucrînd în perechi identificați 3 căi de depășire a prejudecăților și stereotipurilor?</p>	<p>Lucrul în perechi</p>
Reflecția	<p>Din lista enunțurilor propuse selectează stereotipurile. Argumentează?</p> <p>a) Orice licean este deștept.</p> <p>b) Ziua are 24 de ore.</p> <p>c) Fetele nu știu să joace fotbal.</p> <p>d) Nu tot ce zboară se mîncîcă.</p> <p>e) Șeful are întotdeauna dreptate.</p> <p>f) Mai întîi fulgeră apoi tună.</p>	<p>Elevii selectează stereotipurile. Argumentează.</p> <p>1.Cum te-ai simțit în acel moment.</p> <p>2. Care au fost consecințele acestui fapt?</p> <p>3.Cum ați procedat?</p> <p>Elevii completează răspunsurile</p>	<p>Observația și susținere emoțională pentru elevii mai retrași</p> <p>Discuție dirijată</p>
4 min	<p>Amintiți-vă o situație din viața voastră cînd împreună cu prietenii, rudele l-ați judecat greșit pe cineva conducîndu-vă după aparențe.</p>		
4 min	<p>Completați enunțurile:</p> <p>Prejudecățile și stereotipurile apar din</p> <p>Principalele forme de prejudecăți sunt</p> <p>Prejudecățile și stereotipurile pot fi depășite dacă</p>		
2 min	<p>Prejudecata este un adevăr uzat.” A.Suares</p> <p>„Prejudecățile deformează întotdeauna gîndurile, sentimentele și opiniile oamenilor.” Mark Twain</p>	<p>Elevii scriu în caiet aceste maxime. Acasă împreună cu părinții vor medita și vor elabora un cod comportamental personal, care i-ar ajuta să depășească</p>	
Extindere			
2 min			

Știați că...

Cuvântul **stereotip** vine din greacă „stereos”: dur, solid și „typos”: amprentă, model. În secolul XVIII, în tipografie acest termen semnifică o imprimare, care putea fi reprodusă într-un mare număr. În sens figurat aceasta ar însemna o expresie ce o repetăm fără a fi supusă unui examen critic.

Pentru a cunoaște mai bine lumea și lucrurile care ne înconjoară, noi recurgem la o activitate de categorizare și comparație. Noi categorizăm oamenii și obiectele cu ideea că ele ar fi de aceeași natură. Categorizarea precedă stereotipizarea. A crea stereotipuri este o funcție naturală a creierului nostru, prin care simplificăm realitatea complexă, pentru ca mintea și corpul nostru să dezvolte răspunsuri automate la stimuli similari.

Conform definiției din Dicționarul Cambridge, **stereotipurile** sunt „o idee fixă pe care oamenii o au despre cum este cineva sau ceva, în special despre ceva greșit”.

„Stereotipurile sunt păreri comune referitoare la caracteristicile personale a unui grup de persoane” (Leyens).

Stereotipurile fac parte din moștenirea noastră culturală, ele se transmit în timp la fel ca și normele sociale, obiceiurile. Unele studii au demonstrat prezenta stereotipurilor de la vârsta de 6 ani.

Câteva stereotipuri:

- Vîrstă: Toți adolescenții iubesc rockul și nu respectă pe cei mai în vîrstă.
- Sex: bărbații sunt mai puternici decît femeile.
- Rasa: toți chinezii arata la fel.
- Religie: toți cei care sunt de religie islamică sunt teroriști.
- Vocație: toți avocații sunt lacomi.
- Naționalitate: toate persoanele de etnie Roma sunt murdare.
- Lucruri: toate ceasurile elvețiene sunt perfecte.
- Toate blondele sunt proaste.
- Toate femeile conduc rău.
- Toți arabii sunt teroriști.

Prejudecățile – o poziție, atitudine, o tendință globală, pentru sau contra, favorabilă sau defavorabilă față de una sau mai multe persoane în baza apartenenței sale la un anumit grup.

Proiect didactic VII

Disciplina: Dirigenție

Clasa a IX-a

Subiectul: Eu real, Eu ideal, Eu dinamic.

Subcompetențe: Să aplice autoobservarea și elemente de autoanaliză a cunoașterii proprii identității.

Obiective operaționale:

O1 – Să determine ce schimbare tinde să realizeze în propria persoană.

O2 – Să găsească resurse interioare și exterioare pentru realizarea schimbării.

O3 – Să identifice probleme, pericole ce pot să apară în procesul schimbării.

Strategii didactice: jocul didactic, discuția ghidată, lucru individual, lucru în perechi.

Desfășurarea activității

Etapele lecției	Timp aprox.	Activitatea profesorului și a elevului	Tehnici utilizate
Evocare	7 min.	<p>Sunt chemați 6-8 voluntari, formează perechi, față în față se privesc atent. Sunt rugați să-și întoarcă spatele și să schimbe ceva la ei. Întorcându-se cu fața, să observe schimbarea la coleg.</p> <p>Ce a fost mai greu: să realizăm schimbarea sau să vedem schimbarea? De unde a venit propunerea schimbării: din interior sau din exterior? Ce ne ajută să înțelegem acest joc? Concluzia: Mediul social ne poate cere o schimbare. Mediul social are putere de influență asupra capacității omului de a deveni cel care intenționează să devină.</p>	<p>Jocul didactic</p> <p>Discuție ghidată</p>

Realizarea sensului	25 m.	<p>1. La orele precedente vorbeam despre schimbări care pot fi controlate și schimbări care nu pot fi controlate. Gîndiți-vă și aduceți exemple de schimbări care pot fi controlate.</p> <p>2. Realizăm fișa de lucru „Parașuta mea”. Alegeți-vă pereche persoana în care aveți încredere. Vă rog să urmăriți și să realizați pașii pe care ni-i propunem în această activitate.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ești o persoană care începi să realizezi schimbarea. 2. Locul pe care aterizezi este obiectivul tău. 3. Ești prins de parașuta ta, care reprezintă ajutorul pe care îl poți cere sau ți-l poate oferi cineva pentru a-ți atinge obiectivul. 4. Scrie pe boltă persoana sau lucrul care te ajută. 5. Sforile sunt propriile aptitudini de care ai nevoie pentru a obține scopul. Rugați partenerul de discuție să va ajute să descoperiți niște aptitudini pe care le aveți. 6. Scrieți în partea unde sunt plasați norii și ploaia circumstanțe, probleme, oameni, evenimente care ți-ar putea împiedica progresul. <p>3. Realizăm împreună cu grupul un poster comun în care indicăm ce ne ajută să ne schimbăm și ce ne împiedică să ne schimbăm.</p>	<p>Explicația</p> <p>Lucru individual și în perechi</p> <p>Prezentarea rezultatelor</p> <p>Activitate în grup</p>
Reflecția	15 m.	<ul style="list-style-type: none"> • Cum vă simțiți după această activitate? • Care moment din activitate a fost mai dificil? De ce? • Cum v-ați simțit cînd v-a ajutat colegul? În ce măsură v-a fost utilă discuția cu el? <p>Invităm elevii să formuleze concluzii, îi ajutăm să înțeleagă:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cînd schimbarea e necesară? (dacă ea prezintă un progres) • E bine să avem sprijinul și ajutorul unor persoane de încredere? • În orice schimbare există factori de risc? Nu putem să prevedem tot. Dacă nu ne reușește, poate schimbăm scopul, dacă el nu este realizabil. <p>Tema de acasă: Elaborați, împreună cu părinții, frații mai mari, un plan de acțiuni pentru realizarea scopului propus.</p>	<p>Discuție dirijată</p> <p>Explicația</p>

Proiect didactic VIII

Disciplina: Educația civică

Clasa: a V-a

Subiectul lecției: Respectul de sine și între colegi

Subcompetențe: recunoașterea nevoii de cunoaștere de sine și de relații interpersonale

Obiective operaționale:

La sfârșitul lecției, elevii vor avea capacitatea:

- să definească noțiunea de „respect”
- să identifice aspectele persoanei proprii pentru care se respectă și aspecte pentru care își respectă colegii
- să propună minimum cinci acțiuni care contribuie la stabilirea și menținerea relațiilor cu semenii

Strategii didactice: jocul didactic, lucru în grup, discuție dirijată, lucrul individual, brainstorming.

Desfășurarea activității:

Etapele lecției	Timp aprox.	Activitatea profesorului și a elevului	Tehnici utilizate
Evocare	15 min.	<p>1. Invită elevii să formeze un cerc mare. Profesorul explică condițiile desfășurării activității: prin aruncarea ghemului unui coleg, elevii sunt rugați să se adreseze colegului pe nume spunându-i: „Ion, te respect pentru...”</p> <p>2. Roagă copiii să-și împărtășească opinia proprie vizavi de întrebarea: „V-ați gândit vreodată pentru ce vă respectați pe voi?”, răspunzând „Mă respect pentru...”.</p> <p>Spune elevilor că avem diverse calități, abilități, lucruri, valori pentru care ne respectăm. Acum, cine dorește, spune doar despre un singur aspect/ lucru pentru care se respectă pe sine. Profesorul cere elevilor să descopere subiectul orei, reieșind din activitățile de mai sus.</p>	<p>Jocul didactic „Ghemul”</p> <p>Lucrul individual</p>
Realizarea sensului	15 min.	<p>1. Efectuează un brainstorming pentru a întocmi o listă cu cât mai multe tipuri de mașini. Ideile se notează pe tablă. Profesorul sugerează copiilor câteva tipuri de mașini:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◀ehicule (camion, tren, motocicletă, bicicletă, avion) ◀mașini de uz casnic (de măcinat cafea, de spălat, de stors sucul, mixer) ◀ltele (ceas, ventilator, televizor, telefon, mașină de cusut) <p>2. Împarte participanții în grupuri a câte 5-6 și le repartizează câte o fișă, unde este indicată mașina pe care trebuie să o demonstreze. Împreună vor găsi o modalitate de a demonstra această mașină, fiecare membru al echipei mișcându-se ca o parte componentă a ei. Participanții pot utiliza diferite sunete, numai nu cuvinte.</p> <p>3. Fiecare echipă se va gândi la modalitățile prin care urmează să demonstreze mașina.</p>	<p>Jocul didactic „Construcția unei mașini”</p> <p>Lucrul în grup</p>

		4. Celelalte echipe se vor strădui să ghicească ce mașină este prezentată.	
		<p>Debriefare:</p> <p>După ce toate echipele și-au demonstrat mașinile se întrebă participanții:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cum ați reușit atât de perfect să reprezentați mașina indicată? - A fost greu să lucrați împreună ca o mașină? De ce da sau nu? - Ce se întâmplă cu mașina atunci când una din părțile ei nu funcționează? - Numiți câteva lucruri pe care trebuie să le faceți voi elevii clasei a V-a „B” ca clasa „să funcționeze bine” ca o mașină. - Ce ne spune această activitate despre respect? 	<p>Brainstorming</p> <p>Scrierea răspunsurilor pe tabla</p>
Reflecția	13 min.	<p>1. Formulează întrebări pentru a ajuta copiii să reflecte asupra întregii activități:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cum vă simțiți după întreaga activitate? - Ce-ai învățat despre tine de la această activitate? - Ce-ai învățat despre coleg? - Ce-am învățat despre clasa noastră? - Cu ce plecați de la lecția de azi? - V-a plăcut lecția de astăzi? (Fiecare elev își va scrie numele pe fișă, plasînd-o: în autobuzul „Respectul de sine și între colegi”, dacă i-a plăcut lecția și dorește să continue călătoria în această temă, sau în stație, dacă nu vrea să mai discutăm) <div style="text-align: center;"> </div> <p>2. Formulează concluzii cu referire la faptul că tot ceea ce ne înconjoară și toți cei ce ne înconjoară merită stima și respectul nostru: și păsările, și animalele, dar Omul cu atât mai mult.</p>	<p>Formularea de întrebări și ascultarea activă</p> <p>Discuție dirijată</p>
Extindere	2 min.	<p>Spune elevilor să discute cu părinții pe baza întrebărilor:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pentru ce îi respectați pe părinții voștri? - Pentru ce vă respectă părinții pe voi? 	

Proiect didactic IX

Disciplina: Educația civică

Clasa: XI

Subiectul lecției: Rolurile bărbatului și femeii în societate și familie

Subcompetențe: Să formuleze judecăți de valoare cu referire la colaborarea în familie și comunitate

Obiective operaționale:

La sfârșitul lecției, elevii vor avea capacitatea:

- Să-și autoevalueze viziunea față de rolurile bărbatului și femeii în societate și familie.
- Să identifice cauzele discriminării de gen.
- Să formuleze consecințe ale utilizării stereotipurilor de gen.
- Să propună soluții de depășire a stereotipurilor de gen în societate și familie.

Strategii didactice: explicația, lucrul individual, discuție dirijată, lucru în perechi, lucru în grupuri mici.

Mijloace didactice: tablă, cariocă, două fișe mari cu inscripția „Bărbat”, „Femeie”, fișe pentru fiecare elev, lipici.

Desfășurarea activității:

Etapele lecției	Timp aprox.	Activitatea profesorului și a elevului	Tehnici utilizate
Evocare	5 min.	Se ridică în picioare cei care: - se consideră bărbați - se consideră tari - se consideră plăpânzi - le place să gătească bucate - le place să amenajeze interiorul - le place să conducă automobilul Ce ați observat? În societatea noastră există numeroase stereotipuri de gen. Unii consideră că locul femeilor este la bucătărie dar nu în parlament, alții că este înjositor ca bărbatul să ia concediu de îngrijire a copiilor etc. Discriminarea de gen aduce deseori la conflicte în familie și societate. De aceea consider că este important să desfășurăm o lecție despre rolurile femeii și bărbatului în familie și societate.	Energizant
Realizarea Sensului	15 min.	1. Pe tablă sunt puse două fișe cu inscripția „Bărbat” „Femeie” . 2. Elevii sunt rugați să ia câte o fișă pe care sunt scrise roluri ce le pot îndeplini bărbații ori femeile: Ministru aviator polițist șofer Fotbalist președinte lemnar tractorist Deputat naște copii educa copii mulge vaca prășește în grădină coase haine face curat pregătește bucate spală vesela 3. Se explică elevilor să pună fișa pe tablă, sub inscripția ”Femeie” sau „Bărbat”, repede și în tăcere, fără a se consulta cu colegii. 4. După atârarea fișelor fiecare elev explică de ce a pus fișa	Explicație Lucru individual

Reflecția	15 min.	<p>anume în acest loc.</p> <p>1. Se propune elevilor să-și revadă alegerea după ce și-au ascultat colegii și pot să-și schimbe locul fișei, argumentând de ce o face.</p> <p>2. Elevii sînt întrebați cum pot explica de ce mai întîi au pus fișa întru-n loc, iar apoi și-au schimbat poziția.</p> <p>3. Se formulează întrebări pentru a ajuta elevilor sa reflecte asupra sarcinii individuale:</p> <ul style="list-style-type: none"> - V-a fost greu să vă schimbați decizia? - A influențat părerea altora în schimbarea deciziei? - În ce măsură va fi utilă lecția de azi pentru colaborarea în familie și comunitate? <p>4. Se împart elevii în perechi și li se propune să enumere consecințele utilizării acestor stereotipuri în familie și societate.</p>	<p>Discuție dirijată</p> <p>Lucru în perechi</p>
Extindere	10 min.	<p>1. Se împart elevii în grupuri mici a cîte 4-5 elevi.</p> <p>2. Fiecare grup propune 3 căi de depășire a stereotipurilor de gen în familie și societate.</p>	<p>Lucru în grupuri mici</p>

Proiect didactic X

Disciplina: Educația civică

Clasa: VI

Subiectul lecției: Eu și rolurile mele în grupurile sociale

Subcompetențe: Caracterizarea propriei persoane în diferite roluri sociale și în relații cu alții.

Obiective operaționale:

La sfârșitul lecției, elevii vor avea capacitatea:

- Să numească cel puțin 3 grupuri sociale din care fac parte;
- Să enumere rolurile pe care le îndeplinesc în 3 grupuri sociale din care fac parte;
- Să identifice 3 beneficii/ oportunități pe care le au de la fiecare grup social;
- Să determine responsabilitățile/ contribuțiile personale în cadrul a 3 grupuri sociale.

Strategii didactice: Lucrul individual, lucrul în grup, discuția dirijată, explicația, fișa de lucru, prezentarea, pixuri în pahar.

Desfășurarea lecției:

Etapele lecției	Timp aprox.	Activitatea profesorului și a elevului	Tehnici utilizate
Evocare	5 min.	<p>1. Pregătește auditoriului pentru activitate</p> <p>2. Anunță elevilor pașii acționali după care se vor grupa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cine preferă cel mai mult dintre toate fructele cireașa ? - Dar cine preferă din fructe persicul? - Cui îi plac cel mai mult strugurii? - Cine iubește perele? <p>Îndeamnă elevii în formarea unui grup unic:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Deși preferințele voastre pentru fructe și legume e diferită, în lumea reală, naturală a lor e o înțelegere deplină. Deci să formăm și noi un grup unic al preferințelor. <p>Cere elevilor să definească noțiunea de grup și să denumească grupurile sociale. Se face înscrierea pe tablă și se trasează schematic ideile specifice pentru ele:</p>	<p>Prepară necesarul</p> <p>Explicația</p> <p>Gruparea după pași acționali</p>
Realizarea sensului	25 min.	<ul style="list-style-type: none"> - Definiți noțiunea de „grup” - De ce avem nevoie de grupuri? - Din ce grupuri facem parte noi în activitatea zi de zi. - Ce roluri îndeplinim în aceste grupuri? - Ce este comun între membrii grupului? - Ce-i unește pe ei? - Numiți ce grupuri sociale cunoașteți? 	Încadrarea în schemă

		<p>2. În baza ideilor schematice de la tablă, prin numărare, spre stînga, de la 1 la 4, se formează grupele: gr. școala gr. familia gr. prietenii</p> <p>3. Repartizează fișele cu sarcini unice pentru fiecare grup.</p> <table border="1"> <tr> <td>Ce ne oferă acest grup?</td> <td>Care sunt responsabilitățile noastre față de acest grup?</td> </tr> <tr> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>-</td> <td>-</td> </tr> </table> <p>4. Se invită reprezentanții grupelor pentru evaluarea în comun a însărcinărilor primite. 5. Analiza prin comparare și evidențiere a trăsăturilor specifice și responsabilităților prezentate de toate grupele. 6. Se prezintă, în baza responsabilităților evidențiate, cîte un enunț - răspuns la întrebarea: <i>De ce este important ca aceste responsabilități să fie respectate în grup?</i></p> <p>Formulează întrebări de reflecție asupra rolurilor de activitate individuală în grup: - Ce grupe ați prezentat astăzi? - Care au fost rolurile pe care le-ați repartizat în grupul vostru? - Cum te-ai simțit în rolul acordat? - V-a fost ușor să trasați sarcinile indicate grupului? - Care grup îți este mai aproape de tine, de gândurile tale, de înțelegerea ta? - Care grup, din cele prezentate, credeți că este mai însemnat? - Ce ați învățat de la activitatea de astăzi? - Cu ce concluzii plecați de la această activitate?</p> <p>Cere inițierea unei discuții a elevilor cu părinții la domiciliu despre rolul avut în grupul prezentat. Ideile acumulate urmează a fi expuse într-un mesaj scurt „Eu și părinții mei în rolul de...”</p>	Ce ne oferă acest grup?	Care sunt responsabilitățile noastre față de acest grup?	-	-	-	-	-	-	<p>Formarea grupelor</p> <p>Prezentarea</p> <p>Pixuri în pahar</p> <p>Răspuns la întrebări</p> <p>Metoda insuficienței informaționale</p>
Ce ne oferă acest grup?	Care sunt responsabilitățile noastre față de acest grup?										
-	-										
-	-										
-	-										
Reflexia	10 min.										
Extindere	5 min.										

Proiect didactic XI

Disciplina: Educația civică

Clasa: a VIII-a B

Subiectul lecției: Participarea la identificarea și soluționarea problemelor din comunitate, liceu, clasă, stradă unde locuiesc

Subcompetențe:

- Evaluarea acțiunilor proprii în domeniile relațiilor interpersonale, de învățare, de interes comunitar

Obiective operaționale:

La sfârșitul lecției elevii vor avea capacitatea:

- Să definească noțiunea de participare;
- Să identifice problemele din comunitate , liceu, clasă, strada unde locuiesc;
- Să evidențieze problema cea mai stringentă;
- Să propună căi de soluționare.

Strategii didactice: lucrul individual, lucrul în grup, discuția dirijată, votul roman.

Mijloace didactice: Convenția cu privire la Drepturile Copilului, slide-uri video, proiectorul, postere, fișe de lucru, imagini puzzle, cutie pentru imaginile puzzle secționate, lipici.

Desfășurarea activității

Etapele lecției	Timpul aprox.	Activitatea profesorului și a elevului	Tehnici utilizate
Evocarea	3 min.	1. Vizionarea slide-urile foto de participare a elevilor la diverse activități. 2. Energizant: „Salut pe cei care ...” - au participat la proiectul energie și biomasă; - au participat la proiectul de salubritate a râului Copceac; - au participat la activități culturale din incinta liceului - pe oaspeții prezenți în sală. Copiii care cred că enunțul se referă la ei, se ridică în picioare, ceilalți îi aplaudă.	Salut pe cei care...
Realizarea sensului	25 min.	1. Adresează elevilor întrebări de genul: - Ce emoții ați simțit? - Ați mai dori să participați în activități? - Ce este participarea? 2. Din mulțimea de fișe elevii își aleg varianta care o consideră potrivită - din Convenția cu privire la Drepturile Copilului numesc articolele ce se referă la participare. 3. Pregătește 4 vederi ale comunității, liceului, clasei, unei străzi. Acestea vor fi secționate într-un număr egal de părți. Numărul total de piese –puzzle trebuie să fie egal cu nr. de participanți. 3.1 Amestecă într-o cutie 4 puzzle-uri secționate. Fiecare participant extrage o piesă și vor încerca să reconstruiască imaginile anterioare după criteriul determinat de elevi 4. Anunță elevii că lucrând în grup vor avea sarcina de a	Lucrul cu fișele Convenția cu privire la Drepturile Copilului Gruparea Imagini-puzzle Formează 4 grupe: comunitate, liceu, clasă, stradă

		<p>identifica problemele actuale ale comunității , liceului, clasei, străzii. Le vor expune pe poster după care vor selecta-o pe cea care o consideră mai stringentă, argumentînd de ce anume aceasta trebuie soluționată urgent.</p> <p>5. Elevii sunt rugați să cerceteze problemele selectate și vor decide cu care problemă să înceapă.</p>	<p>Lucrul în grup Prezentarea posterelor</p> <p>Votul roman</p>
Reflecția	15 min.	<p>1. Formulează întrebări pentru a ajuta copiii să reflecte asupra problemei identificate ce necesită soluționare.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De ce este importantă problema aceasta pentru voi? • Ce ați putea face grupul, clasa pentru a o rezolva? • Ce obstacole ar putea apărea în calea soluționării acestei probleme? • Cine ar putea să ne ajute să depășim obstacolele pe care le-ați identificat mai sus? • Care pot fi acțiunile voastre? • Cît timp este nevoie pentru soluționarea ei (1 luna, 1 an...)? • Cum v-ați simțit la lecție? <p>2. Invită elevii să formuleze concluzii învățate în urma acestei experiențe.</p>	Discuție dirijată
Extindere	2 min.	<p>1. Întreabă elevii dacă sunt curioși să vadă cum vor soluționa problema identificată.</p> <p>2. Roagă elevii să se informeze cum se scrie un demers, cerere către primar, directorul școlii, articol pentru ziar; cum se face un sondaj?</p>	Explicația

Bibliografie consultată:

1. Convenția ONU privind Drepturile Copilului, 1989
2. *All different – All equal*, Education Pack, Council of Europe, 1995
3. *Children's Rights: Turning Principles into Practice*. Save the Children Sweden, 2000
4. A. Băban, D. Petrovai, G. Lemeni. *Consiliere și orientare. Ghidul profesorului*, Centrul Educația 2000+, Humanitas Educational, 2002
5. Eric D. Wong. *Anti-Racism Toolkit. Educational Activities for Use in Workshops and Classrooms*. First Nations Education Steering Committee, West Vancouver, 2002
6. *Manual de implementare a Convenției cu privire la Drepturile Copilului*. UNICEF, ed. revăzută, 2004
7. V. Ursu. *Didactica educației civice. Suport de curs*. Chișinău, Tip. UPS „Ion Creangă”, 2005
8. *Can you hear me? The right of young children to participate in decisions affecting them*. *Early Childhood Development*, 36/2005
9. Lansdown G. *The evolving capacities of the child*. Innocenti Research Centre, 2005
10. Luciana-Simona Velea. *Cum stabilim metodele de predare?* Institutul de Științe ale Educației, București, 2006
11. *Children and Youth Participation resource Guide*. Save the Children, 2006
12. Comitetul pentru Drepturile Copilului, Sesiunea 43, *Discuții Generale asupra dreptului copilului de a fi auzit*, 2006
13. *Intercultural education in the post-primary school. Enabling students to respect and celebrate diversity, to promote equality and to challenge unfair discrimination*. The National Council for Curriculum and Assessment, Dublin, 2006
14. *Viața în ochii copiilor. Raportul copiilor despre respectarea Convenției privind drepturile copilului în Republica Moldova*, CIDDC, 2008
15. *Learning to live together. Design, monitoring and evaluation of education for life skills, citizenship, peace and human rights*. UNESCO International Bureau of Education (IBE), Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ). 2008
16. Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului, Comentariul General Nr. 12, *Dreptul de a fi auzit*, 2009
17. Coord. M. Ionescu. *Educația timpurie incluzivă. Module pentru formarea personalului din serviciile de educație timpurie*. Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, 2009
18. L. Derman-Sparks, J. Olsen Edwards. *Anti-Bias Education for Young Children and Ourselves*. National Association for the Education of Young Children, Washington, DC., 2010
19. M. Vandebroek. *The view of the Yeti. Bringing up children in the spirit of self awareness and kindredship*. Bernard van Leer Foundation.
20. D. Williams. *Beyond the Golden Rule. A Parent's Guide to Preventing and Responding to Prejudice*. Teaching Tolerance. Montgomery.
21. Dixon P. *Accommodating Children's Evolving Capacities*, 2010
22. *Respect pentru Diversitate. Compendiu de exerciții practice la îndemâna facilitatorilor*. British Council România, 2010
23. Lansdown G. *Every Child's Right to be Heard*, UNICEF, SCS, 2011